

การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทอง
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

โดย
นางสาวเพ็ญพัฒน์ โพธิ์ทอง

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทอง
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE ASSESSMENT OF CULTURAL ENVIRONMENT: SAN JAO RONG THONG
MARKET,
WISET CHAI CHAN DISTRICT, ANG THONG PROVINCE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Architecture (Urban Design)
Department of URBAN DESIGN AND PLANNING
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

58051219 : การออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญาโท

คำสำคัญ : การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม, ตลาดศาลเจ้าโรงทอง

นางสาว เพ็ญพัฒน์ โพธิ์ทอง: การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทอง
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิงหนาท แสงสีหนาท

พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองเป็นชุมชนที่มีการค้าอย่างหลากหลายและผสมผสานทั้งพื้นที่พาณิชย์กรรมและพื้นที่อยู่อาศัย ท่าเลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย มีการค้าที่หลากหลาย เช่น ร้านขายยาแผนโบราณ ร้านขนมไทยโบราณ ร้านทอง เครื่องจักรสานที่เป็นหนึ่งในความโดดเด่นของจังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นตลาดท้องถิ่นที่สืบสานสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมไทยจีนที่สำคัญ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2548 เป็นอาณานิคมกว่า 7 ไร่ ตลาดแห่งนี้ได้รับการฟื้นฟูขึ้นโดยพื้นที่หลายส่วนมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ตลาด การใช้ประโยชน์อาคาร การใช้ประโยชน์ที่ดิน สถานที่สำคัญในตลาด ด้วยการสำรวจพื้นที่และใช้วิธีการสังเกตการณ์ การใช้พื้นที่สาธารณะในตลาดศาลเจ้าโรงทอง ร่วมกับการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ตลาดจากที่เคยใช้การสัญจรทางน้ำเปลี่ยนเป็นใช้การสัญจรทางบก ตลาดน้ำได้กลายเป็นตลาดบก ซึ่งมีชุมชนบางส่วนได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การค้าขายบริเวณริมถนน โดยการใช้พื้นที่และการทำกิจกรรมเป็นรูปแบบที่ผสมผสานทั้งด้านการค้าขายและการอยู่อาศัย เอกลักษณะหน้าตาอาคารบ้านเรือนมีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าพื้นที่บางส่วนในย่านตลาดเก่าที่พยายามรักษาเอกลักษณ์อาคารไม้ไว้ แต่บางส่วนมีการสร้างอาคารสมัยใหม่ที่ขัดแย้งกับพื้นที่ ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมให้สามารถคงอยู่สืบไป

58051219 : Major (Urban Design)

Keyword : Assessment of Cultural Environment, San Jao Rong Thong market

MISS PHENPHAT PHOTHONG : THE ASSESSMENT OF CULTURAL ENVIRONMENT: SAN JAO RONG THONG MARKET, WISSET CHAI CHAN DISTRICT, ANG THONG PROVINCE THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR SINGHANAT SANGSEHANAT, Ph.D.

San Jao Rong Thong market, Wiset Chai Chan district, Ang Thong province are diverse and mixed communities which both commercial and residential areas. The location is located along with Noi River. There are trades such as pharmacies traditional, Thai-dessert cafe, gold shop, weaving machinery shop that is one of the distinctive things in Ang Thong province. And now San Jao Rong Thong market is featured with Thai-Chinese culture environment based on local market until there was fire in 2005, there is hold broadly area around 1.12 hectares. The old market was restored, some part of area is changed land use. Therefore, researcher is interested in studying the assessment of cultural environment in San Jao Rong Thong market, Wiset Chai Chan district, Ang Thong Province. That studying physical characteristics in a market area, building utilization, land use, and landmark. Exploring areas about public space in the San Jao Rong Thong market by observation method and interviews method. The result of cultural environment in location, San Jao Rong Thong market is transformed from transportation on canal was changed to on-road. Thus, changing from the floating market to the land market. It affected by some parts of communities, making trade nearby road. Using space and doing activities combines both trade and living. The area has changed identity of buildings and houses. Although some areas are maintained uniqueness as wooden buildings. But have some modern buildings are controversial. The result of research has benefit for considering conserve cultural environment to be able to persist.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยคำปรึกษา คำแนะนำ และความกรุณาจาก อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิงหนาท แสงสีหนาท ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ศึกษา ทำให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด

นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอขอบคุณคณะกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ผู้ที่ให้ข้อมูลและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยนี้ รวมถึงผู้ช่วยวิจัยที่ให้ความช่วยเหลือในหลายด้าน จนการศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี ตลอดจนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่อยู่ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง ทั้งความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์รวมถึงข้อเสนอแนะในการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการออกแบบชุมชนเมืองทุกท่านที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำและประสบการณ์อันมีค่าแก่ผู้ศึกษา ขอขอบพระคุณเจ้าของหนังสือ เอกสาร วารสาร และวิทยานิพนธ์ทุกเล่มที่ช่วยให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้องทุกคนที่ให้คำแนะนำความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูล การศึกษาวิจัย ส่งผลให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดจากการค้นคว้าอิสระเล่มนี้ ผู้ศึกษาขอน้อมบูชาแต่พระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้การสนับสนุน และให้กำลังใจอย่างดียิ่งตลอดมา

เพ็ญพัฒน์ โพธิ์ทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	15
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	15
1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย	16
1.3 คำถามของการวิจัย.....	17
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	17
1.5 ขั้นตอนการวิจัย	20
1.6 เวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	22
1.7 วิธีการศึกษา.....	22
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	22
1.9 แหล่งข้อมูล.....	22
1.10 อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย	23
1.11 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการวิจัย.....	23
1.12 การเสนอผลงาน.....	23
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
2.1 ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	24

2.2 องค์ประกอบเชิงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	25
2.3 ลักษณะของตลาด	26
2.4 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ประวัติศาสตร์	28
2.5 แนวคิดการฟื้นฟูเมือง	30
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชนเมือง	32
2.7 ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองหลังเหตุการณ์ไฟไหม้	34
2.8 สรุปการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	36
บทที่ 3 การออกแบบการวิจัย	38
3.1 กรอบทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัย	38
3.2 กระบวนการศึกษา	39
3.3 การเลือกพื้นที่กรณีศึกษา	41
3.4 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา	42
3.5 เครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย	42
3.6 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล	48
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่	49
4.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา	49
4.2 ข้อมูลทั่วไประดับอำเภอวิเศษชัยชาญ	52
4.3 ข้อมูลทั่วไประดับพื้นที่ศึกษา	54
4.4 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา	62
4.5 ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	67
4.6 ข้อมูลทางด้านสังคม	68
4.7 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ	70

บทที่ 5 การดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ผลการศึกษา	71
5.1 การดำเนินการวิจัย.....	71
5.2 วิเคราะห์ผลการศึกษา.....	72
5.3 สรุปผลการลงพื้นที่สอบถามความคิดเห็นจากแบบสัมภาษณ์.....	82
5.4 สรุปผลการดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ผล.....	86
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	89
6.1 สรุปผลการศึกษา	89
6.2 ข้อเสนอแนะ	91
6.3 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	94
รายการอ้างอิง	2
ประวัติผู้เขียน.....	7

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม.....	36
ตารางที่ 2 ประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัย.....	38

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 บริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง	16
ภาพที่ 2 ภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง	16
ภาพที่ 3 ศาลเจ้าโรงทอง	16
ภาพที่ 4 ภายในศาลเจ้าโรงทอง	16
ภาพที่ 5 บริเวณแม่น้ำน้อย.....	17
ภาพที่ 6 วิถีชีวิตบริเวณแม่น้ำน้อย.....	17
ภาพที่ 7 ขอบเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง	19
ภาพที่ 8 แผนที่ขอบเขตจังหวัดอ่างทอง	20
ภาพที่ 9 ขั้นตอนการศึกษา	22
ภาพที่ 10 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	41
ภาพที่ 11 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	42
ภาพที่ 12 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	43
ภาพที่ 13 บริเวณอุโบสถวัดวิเศษชัยชาญ	50
ภาพที่ 14 สถานที่ตั้งวัดวิเศษชัยชาญ	50
ภาพที่ 15 องค์พระพุทธรูปภายในวัดม่วง	51
ภาพที่ 16 ประติมากรรมภายในวัดม่วง	51
ภาพที่ 17 อนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว.....	51
ภาพที่ 18 สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว.....	51
ภาพที่ 19 ศาลเจ้าพ่อกวนอู.....	52
ภาพที่ 20 วัดนางในธัมมิการาม.....	52
ภาพที่ 21 ลักษณะชุมชนศาลเจ้าโรงทองในอดีต.....	53

ภาพที่ 22	แผนที่แสดงที่เขตติดต่อของพื้นที่อำเภอวิเศษชัยชาญ	54
ภาพที่ 23	แผนที่ขอบเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ	54
ภาพที่ 24	ผังเมืองรวมชุมชนวิเศษชัยชาญ พ.ศ. 2562	55
ภาพที่ 25	แผนที่แสดงที่ตั้งตลาดศาลเจ้าโรงทองบริเวณริมแม่น้ำน้อย	56
ภาพที่ 26	แผนที่แสดงเส้นทางหลวงสายหลักในการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา.....	56
ภาพที่ 27	แผนที่แสดงเส้นทางหลักเข้าถึงพื้นที่ศึกษา.....	57
ภาพที่ 28	ทางเข้าซอยวัดนางโนไปถึงตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	58
ภาพที่ 29	ทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทอง	58
ภาพที่ 30	บริเวณที่จอดรถ (ภายในวัดนางโนในธัมมิการาม)	58
ภาพที่ 31	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ด้านศาสนา.....	59
ภาพที่ 32	วัดนางโนในธัมมิการาม.....	59
ภาพที่ 33	ทางเข้าศาลเจ้าพ่อกวนอู.....	59
ภาพที่ 34	พื้นที่และเขต เพลิงไหม้บริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง พ.ศ. 2548	60
ภาพที่ 35	แสดงแนวคิดต่อบรรยากาศหลังการฟื้นฟูชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง	60
ภาพที่ 36	ผังอาคารบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง แสดงผังเฉพาะเพื่อการฟื้นฟู เขตเพลิงไหม้ตลาดศาลเจ้าโรงทอง พ.ศ. 2549	61
ภาพที่ 37	ผังอาคารบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง (หลังการฟื้นฟู) ในปี พ.ศ. 2558 เป็นผังเฉพาะเพื่อการฟื้นฟู เขตเพลิงไหม้ตลาดศาลเจ้าโรงทอง พ.ศ. 2549	62
ภาพที่ 38	สถานที่จริงลักษณะชุมชนเรือนไม้เดิมก่อนถูกไฟไหม้	63
ภาพที่ 39	อาคารไม้ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	63
ภาพที่ 40	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณรอบชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง	64
ภาพที่ 41	แผนที่แสดงตำแหน่งท่ารถต่าง ๆ	65
ภาพที่ 42	ผังบริเวณชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง และองค์ประกอบชุมชน	66
ภาพที่ 43	ลักษณะชุมชนโดยรอบตลาด.....	67

ภาพที่ 44 ลักษณะชุมชนริมแม่น้ำน้อย.....	67
ภาพที่ 45 บริเวณพื้นที่ออกกำลังกายในชุมชน	67
ภาพที่ 46 บริเวณพื้นที่สาธารณะในชุมชน.....	67
ภาพที่ 47 ลักษณะของตึกแถวในตลาดศาลเจ้าโรงทอง	68
ภาพที่ 48 ลักษณะของถนนบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง	68
ภาพที่ 49 ทางเข้าโรงเรียนอนุบาลวัดนางใน.....	68
ภาพที่ 50 วัดนางในธัมมิการาม.....	68
ภาพที่ 51 โรงเรียนอนุบาลวัดนางใน	68
ภาพที่ 52 ที่จอดรถตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	68
ภาพที่ 53 ทารถวินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง	69
ภาพที่ 54 ทารถตู้และทารถเมล์.....	69
ภาพที่ 55 ทาเดินภายในชุมชน.....	69
ภาพที่ 56 ศาลเจ้าบริเวณด้านหลังชุมชน.....	69
ภาพที่ 57 ทางเข้าศาลเจ้ากวนอู.....	70
ภาพที่ 58 ทางเดินภายในชุมชน (เชื่อมตลาดได้).....	70
ภาพที่ 59 อาคารห้องแถวในชุมชน	70
ภาพที่ 60 การค้าขายภายในตึกแถว.....	70
ภาพที่ 61 บ้านเรือนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองบริเวณริมแม่น้ำน้อย.....	70
ภาพที่ 62 รูปแบบการค้าขายบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	71
ภาพที่ 63 แผนที่เส้นทางหลักเข้าถึงพื้นที่.....	73
ภาพที่ 64 แผนที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	74
ภาพที่ 65 แผนที่เส้นทางสายหลักและสายรองในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง	75
ภาพที่ 66 เส้นทางทางเข้าพื้นที่ถนนสายรองทั้ง 2 เส้นทาง	75
ภาพที่ 67 ถนนสายรอง ด้านหน้าทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทองที่เชื่อมโยงมาจากทางเข้า	75

ภาพที่ 68	เส้นทางโครงข่ายย่อยในพื้นที่ชุมชนที่ตัดผ่านทุกซอยของชุมชน	76
ภาพที่ 69	ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารและตำแหน่งสถานที่สำคัญในตลาดศาลเจ้าโรงทอง	77
ภาพที่ 70	ลักษณะอาคารในตลาดศาลเจ้าโรงทอง	77
ภาพที่ 71	ภาพวาดบนผนังในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง	77
ภาพที่ 72	ทางเข้าศาลเจ้าพ่อกวนอู	77
ภาพที่ 73	ทางเข้าศาลเจ้าพ่อกวนอู	77
ภาพที่ 74	ภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง	78
ภาพที่ 75	อาคารไม้ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง	78
ภาพที่ 76	อาคารไม้ดั้งเดิม	79
ภาพที่ 77	อาคารใหม่ที่มีการฟื้นฟู	79
ภาพที่ 78	อาคารไม้ผสมอาคารปูนที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม	79
ภาพที่ 79	อาคารปูนสมัยใหม่ที่มรสสันไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม	79
ภาพที่ 80	ลานกิจกรรม	80
ภาพที่ 81	พื้นที่ริมแม่น้ำน้อย	80
ภาพที่ 82	สวนสาธารณะ	80
ภาพที่ 83	ลานโล่งริมแม่น้ำน้อย	80
ภาพที่ 84	บริเวณลานสาธารณะในชุมชน	81
ภาพที่ 85	บริเวณสวนสาธารณะ	81
ภาพที่ 86	สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว	82
ภาพที่ 87	สัมภาษณ์แม่ค้าขายขนม	82
ภาพที่ 88	สัมภาษณ์แม่ค้าขายกล้วยปิ้ง	83
ภาพที่ 89	สัมภาษณ์ร้านขายยา	83
ภาพที่ 90	สัมภาษณ์แม่ค้าขายขนม	83
ภาพที่ 91	สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน	83

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดศาลเจ้าโรงทองตั้งอยู่ในเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นเมืองวิเศษชัยชาญมาก่อน ก่อนที่จะตั้งเมืองอ่างทองในปัจจุบัน จากพระราชพงศาวดารได้กล่าวถึงเมืองวิเศษชัยชาญเป็นครั้งแรกในราว พ.ศ. 2127 ต่อมาแม่น้ำน้อยที่ไหลผ่านเมืองเกิดการตื้นเขินในบางช่วง ทำให้การคมนาคมไม่สะดวก จึงได้ย้ายที่ตั้งเมืองไปอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณบ้านแหก่อนย้ายไปที่บริเวณตำบลบางแก้ว พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองอ่างทอง” มาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 1 บริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง
(Saulbellow, 2563b)

ภาพที่ 2 ภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง
(Saulbellow, 2563b)

ภาพที่ 3 ศาลเจ้าโรงทอง
(Saulbellow, 2563b)

ภาพที่ 4 ภายในศาลเจ้าโรงทอง
(Saulbellow, 2563b)

ภาพที่ 5 บริเวณแม่น้ำน้อย

(Saulbellow, 2563a)

ภาพที่ 6 วิถีชีวิตบริเวณแม่น้ำน้อย

(Saulbellow, 2563a)

ในพื้นที่มีวิถีชีวิตโดดเด่นด้านการค้าขายและเคยเป็นย่านการค้าสำคัญที่ในอดีตที่ชาวบ้านใช้เดินทางล่องเรือไปภาคเหนือ และกรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยอดีตเพราะพื้นที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย ตลาดศาลเจ้าโรงทองส่วนใหญ่เป็นตลาดบก แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ตลาดกลาง ตลาดเหนือ และตลาดใต้ มีการค้าที่หลากหลาย เช่น ร้านขายยาแผนโบราณ ร้านขนมไทยโบราณ ร้านทอง เครื่องจักรสานที่เป็นหนึ่งในความโดดเด่นของจังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันตลาดศาลเจ้าโรงทองลดการมีบทบาทในการเป็นตลาดศูนย์กลางการกระจายตัวของสินค้าลง แต่เน้นบทบาทตลาดท้องถิ่นที่สืบสานวัฒนธรรมไทยเงินมาจนถึงปัจจุบัน ตลาดศาลเจ้าโรงทองเคยเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ในกลางดึกวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ทำให้เกิดความเสียหายต่ออาคารบ้านเรือนประมาณ 180 หลังคาเรือน รวมพื้นที่ประมาณ 7 ไร่ เนื่องจากอาคารบ้านเรือนในตลาดส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้เก่าจึงเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้อาคารบางส่วนถูกรื้อถอน และมีการกำหนดแนวทางการวางผังและการออกแบบในการฟื้นฟูชุมชน

ประเด็นที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้เพื่อประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ทั้งด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านการคมนาคม และด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ เพื่อสร้างแนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร แนวทางการประเมินสถาปัตยกรรม และแนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะของพื้นที่ตลาด เพื่อให้ทราบถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม

1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ความมุ่งหมายการวิจัย

เพื่อประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

1.2.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของตลาดศาลเจ้าโรงทอง
- 2) เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

1.3 คำถามของการวิจัย

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ได้รับการประเมินอย่างเหมาะสมแล้วหรือไม่

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตของเนื้อหา

เพื่อค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยทำการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร ได้แก่

- 1) องค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทางสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน ชุมชน และร้านค้าเก่าแก่
- 2) องค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แม่น้ำสายสำคัญ (แม่น้ำน้อย)
- 3) องค์ประกอบที่ไม่ใช่ทางกายภาพ ได้แก่ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และช่างฝีมือ
- 4) ลักษณะเศรษฐกิจ - สังคม คือ การศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมชุมชน

1.4.2 ขอบเขตของพื้นที่

กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะย่านชุมชนศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งพื้นที่วิจัยอยู่ระหว่างอำเภอเมืองจังหวัดอ่างทอง และอำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง ขอบเขตของพื้นที่ศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสสามโก้และอำเภอโพธิ์ทอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองอ่างทอง อ.ป่าโมก
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี และอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

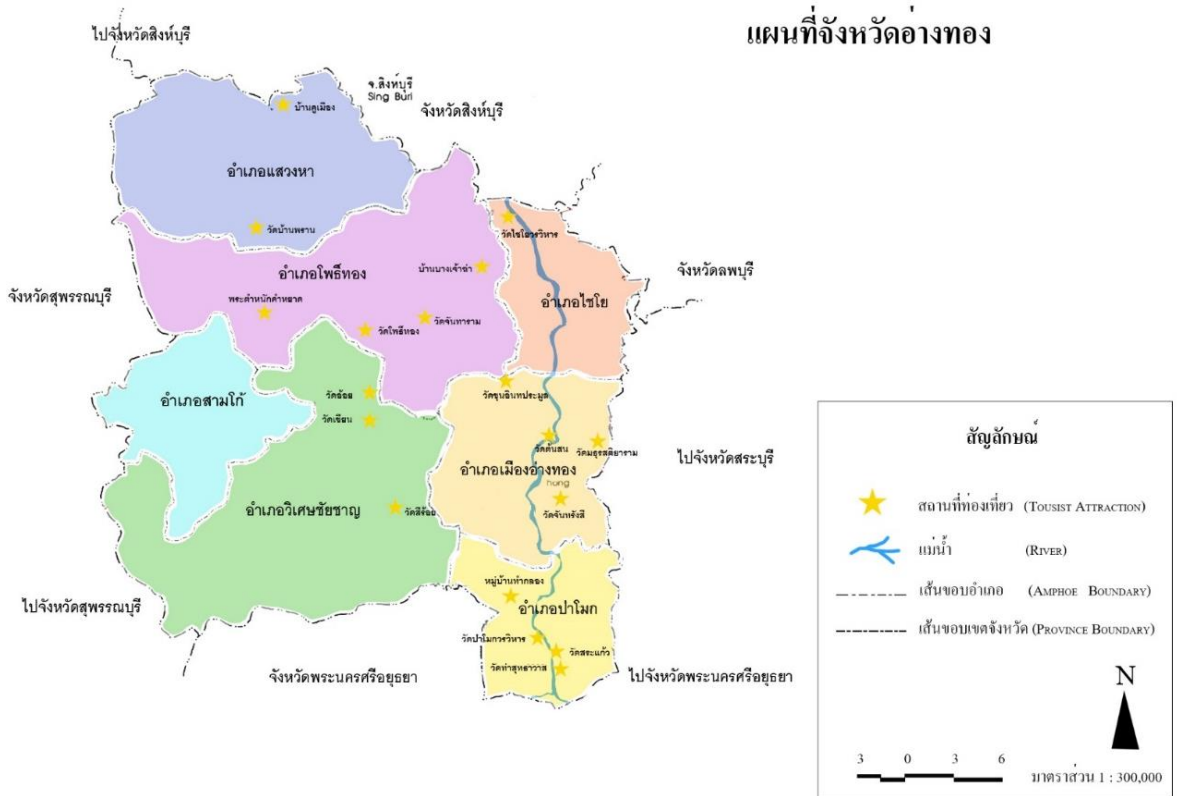

ภาพที่ 7 ขอบเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
(สำนักงานจังหวัดอ่างทอง, 2563)

พื้นที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดอ่างทอง มีพื้นที่ทั้งหมด 968.372 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 605,232.5 ไร่ และมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอค่ายบางระจัน อำเภोधรหมบุรี อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี และอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอผักไห่และอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบางปะหัน อำเภอมหาราช และอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอศรีประจันต์ อำเภอสามชุก และอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

แผนที่จังหวัดอ่างทอง

ภาพที่ 8 แผนที่ขอบเขตจังหวัดอ่างทอง
(สำนักงานจังหวัดอ่างทอง, 2563)

โดยอำเภอวิเศษชัยชาญ มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัดอ่างทอง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 227.575 ตารางกิโลเมตร และมีการแบ่งการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 124 หมู่บ้าน ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 13 กิโลเมตร และอำเภอวิเศษชัยชาญแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 126 หมู่บ้าน ได้แก่ ไร่จำศีล ศาลเจ้าโรงทอง ไร่ดำพัฒนา สวาร้องไห้ ท่าช้าง ยี่ล้น บางจัก คลองขนก ไร่ม่วง สี่ร้อย ม่วงเตี้ย หัวตะพาน หลักแก้ว และห้วยคันแหลน ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำน้อย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รองลงมา คือ เลี้ยงสัตว์ และประมง

1.5 ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะทางกายภาพ คือ การตั้งถิ่นฐาน โครงข่ายถนน การใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มอาคาร สถาปัตยกรรม และพื้นที่สาธารณะ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 3) ลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นด้วยวิธีการสังเกตการณ์ มีเครื่องมือวิจัย คือ แบบสำรวจพื้นที่วิจัย (แผนผังอาคารและแผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา) เพื่อทราบถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะของโครงข่ายถนน ลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะของกลุ่มอาคาร รูปแบบของสถาปัตยกรรม และลักษณะของพื้นที่สาธารณะ
- 4) สัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นจากประชาชนในพื้นที่ โดยวิธีการสุ่ม และใช้การสัมภาษณ์กลุ่มนำร่องเพื่อสอบถามการใช้พื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองของคนในชุมชน
- 5) เก็บรวบรวมลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองในชุมชนตามขอบเขตของการศึกษาและประมวลผล
- 6) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ พ่อค้าหรือแม่ค้านักท่องเที่ยว และประชาชนในตลาดศาลเจ้าโรงทอง ด้านการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาด รวมถึงการใช้งานพื้นที่ร่วมกัน ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- 7) วิเคราะห์ แปรผล และสังเคราะห์ข้อมูลลักษณะการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในตลาดศาลเจ้าโรงทอง
- 8) สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

1.6 เวลาที่ใช้ในการวิจัย

ประมาณ 12 เดือน โดยเริ่มงานวิจัย ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2562 และเสนอ การค้นคว้าอิสระ ในภาคการศึกษาต้น เดือนพฤศจิกายน ปีการศึกษา 2563

1.7 วิธีการศึกษา

- 1) การศึกษาวิจัยด้วยเอกสารเรื่อง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) การสำรวจพื้นที่ศึกษาภาคสนาม ในด้านลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางสังคม และ พฤติกรรมการใช้พื้นที่ด้วยวิธีการจดบันทึก การสังเกตการณ์ การถ่ายภาพ
- 3) การสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์ความเห็นภายในชุมชน โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน นายช่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ พ่อค้าหรือแม่ค้า นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของตลาดศาลเจ้าโรงทอง ตลอดจน ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อพื้นที่ตลาด และนำเสนอการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทอง
- 2) ทราบถึงลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่บริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ในปัจจุบัน

1.9 แหล่งข้อมูล

- 1) หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร และหอสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการออกแบบชุมชนเมือง ได้แก่ สำนักงานโยธาธิการและผัง เมืองจังหวัดอ่างทอง
- 3) สำนักงานเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง
- 4) สำนักงานเทศบาลตำบลวิเศษชัยชาญ
- 5) องค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง
- 6) ข้อมูลจาก Website ที่เกี่ยวข้อง

1.10 อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสังเกตการณ์
- 2) แบบสัมภาษณ์
- 3) กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง
- 4) ภาพถ่ายดาวเทียม (Google Map และ Google Earth)

1.11 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการวิจัย

- 1) ค่ากระดาษ / ปากกา
 - 2) ค่าเดินทาง
 - 3) ค่าพิมพ์เล่ม / ทำเล่ม
 - 4) ค่าลงสำรวจพื้นที่ (ภาคสนาม)
- รวมค่าใช้จ่ายในงานวิจัยทั้งสิ้น 40,000 บาท

1.12 การเสนอผลงาน

การนำเสนอผลงานในรูปแบบรายงานฉบับสมบูรณ์ตามรูปแบบของบัณฑิตวิทยาลัยกำหนด

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความหมาย ความสำคัญการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง ประกอบด้วยองค์ประกอบ และแนวคิดจากเอกสารอ้างอิงหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ โดยแบ่งเป็น 7 หัวข้อ ดังนี้

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
- 2.2 องค์ประกอบเชิงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
- 2.3 ลักษณะของตลาด
- 2.4 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ประวัติศาสตร์
- 2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูเมือง
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชนเมือง
- 2.7 สรุปการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

โดยอธิบายข้อมูลการวิเคราะห์ของแต่ละหัวข้อดังนี้

2.1 ความหมายและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น และที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (พจนานุกรม ไทย-ไทย เปลื้อง ณ นคร, 2550)

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น คิดขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สืบทอด และพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมมนุษย์เป็นประโยชน์ทั้งทางกาย เช่น การบริโภค การใช้สอย หรือประโยชน์ทางใจ เช่น การชมสิ่งที่เจริญตาเจริญใจ (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2549, p. 14)

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือนิยามขึ้น เพื่อเป็นข้อกำหนดของคนในชุมชนในการดำรงชีวิตหรือเป็นกรอบของชุมชน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน ทั้งด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมหรือชุมชน ส่งผลรวมถึงด้านจิตใจที่ทำให้คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่ง หรือมุมมองที่มีต่อชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน ธรรมเนียมประเพณี เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เป็นต้น (อนรรักษ์ กาวัลย์, 2563) โดยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบ่งเป็น 4 ประเภทดังนี้

2.1.1 สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียม

สิ่งที่ทุกคนในสังคมปฏิบัติสืบทอดกันมา มีขึ้นในโอกาสต่าง ๆ แต่จะสามารถเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ตามความเหมาะสมของกาลเวลา การเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้นตามเวลา เช่น การทำบุญตักบาตรที่มีการสืบทอดประเพณีกันมาช้านาน การแต่งกายที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และกาลเทศะ

2.1.2 สิ่งแวดล้อมทางด้านวัฒนธรรมด้านประเพณี

การสืบทอดการปฏิบัติที่มีกันมาช้านาน เป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้นมา เช่น ประเพณีการแต่งงาน งานบวช งานประเพณีสงกรานต์

2.1.3 สิ่งแวดล้อมทางด้านเชื้อชาติ

ประชาชนมีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวในทุกพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเชื้อชาติไทย อีกบางส่วนเป็นเชื้อชาติอื่น ๆ รวม เช่น พม่า มอญ ลาว จีน เขมร มุสลิม เป็นต้น

2.1.4 สิ่งแวดล้อมทางด้านศาสนา

การเลือกนับถือศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี เป็นที่ยึดเหนี่ยวสังคมให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

2.2 องค์ประกอบเชิงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบ่งเป็นองค์ประกอบหลักได้ 2 องค์ประกอบ คือ

2.2.1 แบบจับต้องได้ (Tangible Cultural Environment)

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (วรรณิกา ศุภริยพงศ์, 2527) ได้แก่ ด้านศิลปกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น หรือเรียกว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (สุนิตตา กลิ่นหอม, 2530) กำหนดรูปแบบเปลี่ยนแปลงตามวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งเรื่องการจัดถิ่นฐาน การสร้างอาคารบ้านเรือนเมือง จำเป็นต้องมีเอกลักษณ์เชิงวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าของแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับที่อยู่อาศัย เป็นต้น สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตที่สามารถกำหนดรูปแบบวิถีชีวิต ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการมากขึ้น และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น แต่เมื่อมีการนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นทุกยุคทุกสมัย ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทุกชนิด รวมถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมก็มีผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางลบเนื่องจาก ก๊าซพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยออกสู่อากาศ ทำให้อากาศเป็นพิษ มีสภาพไม่เหมาะสมแก่การหายใจของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย น้ำเสียที่มีการปนเปื้อนของสารเคมีและสารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้น้ำเน่าเสีย มีความเป็นพิษ สัตว์น้ำไม่สามารถดำรงชีวิตได้ มนุษย์เองก็ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2536)

2.2.2 แบบจับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Environment)

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบบจับต้องไม่ได้ แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ส่วนใหญ่เป็นนามธรรม เป็นการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน สืบออกมาทางการแสดงผ่านสื่อต่าง ๆ (ทัศนัย เทพกำปนาท, 2563) เช่น

- 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษาจีน ไทย หรือภาษาอื่น ๆ ไปอยู่ที่ภูมิภาคไหนก็จะติดตัวไปด้วย
- 2) ศิลปะการแสดง ถ่ายทอดออกมาทางท่าทาง ท่ารำ ดนตรี
- 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล ถ่ายทอดออกมาทางการสืบสาน ประเพณีวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม ถ่ายทอดโดยการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ
- 6) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ถ่ายทอดกันมาทางสายเลือด ท้องถิ่น ภูมิภาค

ประชากรหรือผู้คนส่งอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม (นุกูล ชมภูนิช, 2530) กล่าวคือ มนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อม และเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น มนุษย์สามารถนำสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงเป็นการสร้างสรรค์ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องเรือน โดยอาศัยภูมิปัญญาให้เกิดสิ่งแวดล้อมแบบใหม่ ที่พัฒนาได้ชัดเจนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน สรุปคือ สามารถเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมหนึ่ง เป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งได้ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการ และความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมจากความผูกพันตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น ยังคงมีการรักษา สืบทอด อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งแบบจับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่จับต้องไม่ได้หรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่จับต้องได้ ย่อมมีผลให้รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์แตกต่างกันออกไปเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในแต่ละพื้นที่ แต่ละยุคสมัย

2.3 ลักษณะของตลาด

ตั้งแต่ดั้งเดิมตลาด (Market) เป็นแหล่งชุมนุมรวมตัว แลกเปลี่ยนสินค้า โดยมีลักษณะเป็นตลาดทางน้ำเป็นหลัก เพราะมีการคมนาคมทางน้ำเป็นทางหลักของคนไทยมาจนถึงปัจจุบันที่เรียกกันว่าเป็นแหล่งค้าขาย ในทางเศรษฐศาสตร์ตลาดหมายถึงการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า ในสถานที่ต่าง ๆ ที่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่ปัจจุบัน เรียกพ่อค้าแม่ค้าเป็นสถานที่ที่ผู้คนในชุมชนได้ทำการค้าสร้างรายได้สุจริตของแต่ละครอบครัว เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนรวมถึงคนนอกชุมชนด้วย ข้อดีของกิจกรรมในชุมชนนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน สามารถแบ่งลักษณะของตลาดตามลักษณะที่ตั้งที่สัมพันธ์กับเมืองได้ดังนี้ (จันทิสา ศิริสุนทร, 2559)

2.3.1 ตลาดน้ำ (Floating Market)

การค้าในตลาดน้ำมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาขายหรือมาแลกเปลี่ยนกันที่ย่านชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงริมน้ำ โดยในอดีตถือว่าทางน้ำเป็นทางสัญจรสายหลักเพราะมีภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำลำคลองหลายสาย ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่ขุดขึ้นมาเพื่อเกษตรกรรมหรือทางสัญจรใหม่ โดยก่อนหน้านี้นี้มีแนวโน้มที่จะซบเซาลง เนื่องจากวิถีชีวิตผู้คนเปลี่ยนแปลงไปดำเนินชีวิตทางถนนแทนทางน้ำ ตลาดบกจึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้น ในปัจจุบันจึงมีการปรับรูปแบบของตลาดซึ่งเป็นการจำลองตลาดน้ำ ตามสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพื้นที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว แต่ต่อมาได้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตลาดน้ำ จึงได้มีบทบาทสำคัญอีกครั้งโดยเป็นกลยุทธ์ในการสนับสนุนให้การท่องเที่ยวกลับมาคึกคักมากขึ้น รวมถึงในเมืองที่มีการจำลองตลาดน้ำในห้างสรรพสินค้าให้การเป็นจุดขายกระตุ้นการค้าและถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นำเอาคุณค่าทางตลาดน้ำมาให้นักท่องเที่ยวสัมผัสถึงวัฒนธรรมในอดีตได้อย่างใกล้ชิด เช่น ตลาดสุขสยาม ณ ICONSIAM (สุภัทญา ศุภกิจอำนาจ, 2558)

2.3.2 ตลาดบก (Market)

เริ่มต้นจากอดีตพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับประเทศอังกฤษ พ.ศ.2398 เกิดการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจากการค้าขายทางน้ำได้เปลี่ยนแปลงมานิยมค้าขายทางบกเพราะมีการสร้างถนน และอาคารบ้านเรือนบนบกมากขึ้น ตลาดบกแห่งแรกอย่างเป็นทางการของประเทศไทย คือ ตลาดนางเลิ้ง จากการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นได้มีการพัฒนาเกิดห้างร้าน ร้านค้า เกิดขึ้นบริเวณถนนเจริญกรุง ถนนสีพระยา ถนนตะนาว และตลาดบกแห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ คือ ตลาดสำเพ็ง เป็นย่านชุมชนและย่านเศรษฐกิจที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน

การค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เช่น ประเทศจีนเกิดจากชาวจีนกลุ่มหนึ่งได้มาตั้งรกรากอยู่ย่านสำเพ็ง ซึ่งเดิมอยู่ย่านริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณท่าเตียน และพื้นที่ใกล้เคียงมาก่อนที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ.2325 และมีพระราชประสงค์ ที่จะสร้างพระบรมมหาราชวัง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนเหล่านั้น ย้ายไปอยู่ที่สำเพ็ง ซึ่งอยู่นอกเขตกำแพงพระนครทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ย่านสำเพ็งจึงกลายเป็นแหล่งรวมของคนจีน ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายเป็นหลัก และกลายเป็นย่านตลาดขนาดใหญ่ ต่อมาในสมัยรัชการที่ 5 ได้พัฒนาสร้างถนนหลายสายทำให้เกิดความเจริญทางด้านธุรกิจขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ และเกิดศูนย์การค้าเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่งต่อมา (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2563) ได้แก่

1) บริเวณถนนเยาวราช เป็นแหล่งสรรพสินค้าชั้นนำในอดีต จุดเด่นของตลาดย่านนี้ คือ สินค้าส่วนใหญ่มาจากประเทศจีน

2) บริเวณถนนพหลุ่ย จุดเด่นของย่านคือ เป็นย่านขายผ้า และเครื่องแต่งกาย ที่ส่วนใหญ่เป็นร้านของชาวอินเดียและปากีสถาน

3) บริเวณถนนบางรัก จุดเด่นเป็นย่านการค้าขายของชาวตะวันตก มีตลาดบางรักเป็นตลาดใหญ่

4) บริเวณถนนบางลำพู จุดเด่นเป็นย่านขายสินค้าพื้นเมืองของไทย ปัจจุบันตลาดที่สำคัญคือ ตลาดยอดพิมานหรือตลาดยอด

นอกจากที่ได้กล่าวมายังมีตลาดที่เป็นแหล่งขายเครื่องสังฆภัณฑ์ (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2563) ซึ่งอยู่บริเวณเสาชิงช้าบนถนนบำรุงเมือง เป็นศูนย์รวมของเครื่องใช้ของสงฆ์ และของใช้ในกิจการทางศาสนาแหล่งใหญ่ของกรุงเทพฯ ตลาดบกที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ ตลาดบ้านหม้อ (ทำหม้อขาย) บ้านพานถม บ้านบาตร บ้านดอกไม้ (ทำดอกไม้ไฟ พลุ และตะไล) บ้านดินสอ (ทำดินสอพอง) บ้านนางเลิ้ง (ทำโอง) บ้านทำกระดาด บ้านบุ (ทำชันน้ำ) บ้านช่างหล่อ บ้านขมิ้น (ทำผงขมิ้น) บ้านตีทอง ตลาดพลู และในอดีตยังมีตลาดขายอาหารเป็นประเภท ๆ ไป เช่น ตลาดบนเชิงสะพานหันขายหมูและผัก ตลาดเจ้าสัวเนียม หรือตลาดพระยาไพบูลย์ ตลาดกรมภูเรศ วัดเกาะ และตลาดน้อย ตลาดเหล่านี้ขายอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู ของสดต่าง ๆ ส่วนตลาดที่ขายพวกผักผลไม้ ได้แก่ ตลาดท้ายวัง ตลาดยอด ตลาดหัวลำโพง ตลาดบ้านทวย ตลาดบ้านขมิ้น และตลาดคลองมอญ ปัจจุบันตลาดบกที่มีบทบาทคล้ายกับอดีตมากที่สุดคือ ตลาดบางรัก และตลาดเก่าในย่านสำเพ็ง ส่วนตลาดในจังหวัดอ่างทองยังมีตลาดโพธิ์ทอง เป็นตลาดขายของเมื่อกว่า 100 ปี อยู่ริมแม่น้ำน้อยฝั่งตะวันตก ซึ่งชุมชนในตลาดยังคงอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมเดิมไว้ ได้แก่ ประเพณีไหว้เจ้าในเทศกาล ตรุษจีน สารทจีน และมีการแสดงจ๊วเป็นประจำทุกปี ที่ศาลเจ้าพ่อโพธิ์ทอง และรอบ ๆ ตลาดออกไปมีประเพณีทั่วไปของคนในภาคกลางที่มีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การทำบุญในเทศกาลตามวัดต่าง ๆ อยู่ใกล้เคียง เช่น วัดเกาะ วัดศีลขันธุ์ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ลอยกระทง แต่ประเพณีการแข่งเรือ การละเล่นพื้นบ้าน ก่อพระทราย มีให้เห็นค่อนข้างน้อย หรือแทบจะไม่พบเห็น บางกิจกรรมย้ายไปจัดที่สำนักงานเทศบาลโพธิ์ทอง บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ มีความสัมพันธ์กันในรูปของงานบุญต่าง ๆ เหมือนเดิมและยังคงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยจีน

2.4 ความสัมพันธ์ของพื้นที่ประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาถึงเรื่องราวในอดีตที่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นโดยประวัติศาสตร์มีส่วนช่วยในการพัฒนาบ้านเมืองในปัจจุบันขึ้นมาภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นและบริบทในช่วงเวลานั้น ๆ พื้นที่ทางประวัติศาสตร์มักตีค่าจากโบราณสถาน โบราณวัตถุที่จะมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแล มีพัฒนาการอย่างยาวนาน นักประวัติศาสตร์มีแนวคิดหลากหลายโดย Jacques Barzan ชื่อว่า Vico ในศตวรรษที่ 18 Nietzsche ในศตวรรษที่ 19 และ Spengler กับ

Arnold J. Toynbe ในยุคสมัยปัจจุบันล้วนมองประวัติศาสตร์เป็นการเคลื่อนไหวแบบวงกลมหรือเป็นวัฏจักร (สายชล สัตยานุรักษ์, 2536, pp. 45-48)

แนวความคิดของพื้นที่ประวัติศาสตร์ ในการศึกษาความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เริ่มต้นจากศึกษาจากบันทึกลายลักษณ์อักษร หลักฐานทางประวัติศาสตร์และบันทึกของชาวต่างชาติ ประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นมีแนวความคิดของทางตะวันตกแม้ว่าบางส่วนจะมีกลิ่นไอของความเป็นท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับหมู่บ้านเพียงหมู่บ้านเดียวหรือกลุ่มเดียวโดยเมืองขนาดเล็กหรือเมืองขนาดกลาง (เมืองขนาดใหญ่หรือตัวเมืองอยู่นอกชายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น) หรือเป็นอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใหญ่เกินกว่า มณฑล หรือจังหวัด หน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจเป็นหมู่บ้านหนึ่ง หรือหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์เป็นอันเดียวกันของชุมชนนั้นต่างก็มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันทั้งทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางการเมือง (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2522, p. 68)

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการศึกษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าตามท้องถิ่นข้อมูลยังมีปริมาณน้อยเกินไป และด้วยอายุกาลเวลาทำให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ได้เลือนหายจางไปบ้าง การศึกษาจากโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมไม่ได้โยงวัฒนธรรมกับวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ ไม่มีข้อมูลการตีพิมพ์และไม่มีภาพถ่ายโดยการบอกเล่าอธิบายพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงแต่ในพื้นที่อดีตแต่เชื่อมโยงมาจนถึงปัจจุบันเพราะเกิดสำนึกในประวัติศาสตร์ต่อมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ที่ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์ กระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ประชาชนในชุมชนเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งในที่นี้เรียกว่า “ประวัติศาสตร์จากภายใน” (History from the inside) พื้นที่ประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตสะท้อนความคิดของประชาชนในพื้นที่ถึงออกมาในรูปแบบที่เห็นได้ชัดในปัจจุบัน (ธิดา สาระยา, 2529, pp. 6-8) เช่น นิทานพื้นบ้าน เรื่องเล่า เป็นมุมมองทัศนคติโดยแยกเป็นหัวข้อดังนี้

1) มุมมองพื้นที่ทางประวัติศาสตร์โดยผ่านคนในพื้นที่ เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นไม่ได้หมายถึงศูนย์กลางทางการเมืองที่ใดที่หนึ่ง เช่น ลักษณะประวัติศาสตร์ชาวบ้าน ทำให้รู้ถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทัศนคติ ความคิดของคน มากกว่าเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

2) มุมมองพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ผ่านระบบเมืองในสังคมท้องถิ่น ได้รับอิทธิพลหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อกับระบบการเมืองจากศูนย์กลาง การศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์เน้น “เมือง” ต่างจากการมองกรอบของเมืองที่กว้างกว่าเมืองใดเมืองหนึ่งเพียงเมืองเดียว กล่าวหาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่แห่งความทรงจำของสังคมมนุษย์ที่กำหนดโดยสถาบันต่างในแต่ละยุคสมัยนั้น ๆ เป็นการสร้างและการถ่ายทอดประวัติศาสตร์จึงเป็นพันธกิจของมนุษย์ในทุกสังคม การศึกษาพื้นที่

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ มองหน่วยงานการศึกษาในระดับหมู่บ้านและเน้นความเป็นอิสระของหมู่บ้าน และเน้นความเป็นอิสระของชุมชนได้รับมุมมองใหม่ ๆ มากขึ้น ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับเงื่อนไขและพลังทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมจากภายนอกที่เข้ามากระทบชุมชน (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2548, pp. 7-18)

3) มุมมองพื้นที่ทางประวัติศาสตร์บอกเล่า พื้นที่ทางประวัติศาสตร์แบบบอกเล่าต่อกันมาเป็นกรณีศึกษาประวัติศาสตร์เปิดโอกาสให้ศึกษาแก่นแท้ของข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากกว่าการอ่านจากตำราหรือเอกสาร (เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ, 2546, pp. 32-33)

2.5 แนวคิดการฟื้นฟูเมือง

การฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal) เป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจากเดิมที่โครงสร้างเมืองมีลักษณะเก่าแก่ทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หรือล้าสมัยและถูกดัดแปลงแก้ไขอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา (Chapin F. Steward and Kaiser E.J., 1979, p. 270)

การฟื้นฟู คือ การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรมของเมืองให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะและรูปแบบที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาและปรับปรุงสภาพชุมชนเดิม หรือการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่า (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2563)

2.5.1 ลักษณะของการฟื้นฟูเมือง

แบ่งเป็น 2 ลักษณะ (กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง, 2563) คือ

1) การฟื้นฟูและปรับปรุงในเชิงพัฒนา (Urban Redevelopment) เป็นการพัฒนาพื้นที่เมืองออกไปในแนวราบ เป็นการขยายพื้นที่ชานเมืองออกไปโดยรอบ เพื่อสร้างเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับประชากรเมืองที่ย้ายเข้ามาใหม่

2) การฟื้นฟูและปรับปรุงในเชิงอนุรักษ์ รูปแบบและวิธีการฟื้นฟู (Urban Conservation) เป็นการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นเมืองอยู่แล้ว โดยเพิ่มความหนาแน่นของประชากรหรือกิจกรรมเข้าไปเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ได้เต็มศักยภาพกว่าที่เคยเป็นในอดีต ทั้งนี้เพื่อรองรับจำนวนประชากร และกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

2.5.2 การดำเนินการฟื้นฟูเมือง

สามารถแบ่งโครงการเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) การอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าไว้ (Preservation) คือ การรักษาพื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการพัฒนาหรือการขยายตัวของเมืองเข้าไปทำลายสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้น

2) การปรับปรุงสภาพเดิม (Rehabilitation) คือ การปรับปรุง การบูรณะ พื้นที่หรือบริเวณเดิมให้มีลักษณะที่ดีขึ้น มั่นคงขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่น้อยมาก และยังคงสภาพเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่ เช่น การปรับปรุงชุมชนแออัด

3) การพัฒนาแบบหรือสร้างใหม่ (Redevelopment) ได้แก่ การปรับปรุงพื้นที่ ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่คุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ หรือที่มีสภาพการอยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

4) การพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่า (Rearrangement) หมายถึง การพัฒนาพื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง ที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณนั้น ให้มีสภาพที่ดีขึ้นและให้ประโยชน์สูงสุด

2.5.3 แนวทางในการจัดทำโครงการฟื้นฟูเมือง

การจัดทำโครงการฟื้นฟูเมือง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ

1) การกำหนดพื้นที่โครงการ พิจารณาจากปัจจัยหลัก 2 ประการ ได้แก่

1.1) พื้นที่ที่เกิดปัญหามากที่สุด ได้แก่ พื้นที่ที่ขาดแคลนการให้บริการทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ขาดการเข้าถึงที่ดี ขาดความปลอดภัย และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม

1.2) พื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการฟื้นฟู ได้แก่ พื้นที่ที่สามารถทำการปรับปรุงและพัฒนาได้ง่ายให้ผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจที่สูง

2) การกำหนดบทบาทของภาครัฐ รัฐบาลมีบทบาทเป็นผู้กำหนดนโยบาย เป็นผู้ชี้แนะ เป็นตัวกระตุ้นในการพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาขึ้น ทั้งนี้ควรมีมาตรการในการกำกับดูแล มีกลไกต่อรอง มีมาตรการผ่อนปรน เมืองค์กรขึ้นเป็นการเฉพาะที่รับผิดชอบ โดยคำนึงถึงผลตอบแทนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นสำคัญ

3) การจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบฯ และกฎหมาย การจัดตั้งองค์กรซึ่งทำหน้าที่ประสานระหว่างภาครัฐต่อภาครัฐ หรือภาครัฐต่อเอกชน ทำหน้าที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์ สนับสนุนและดูแลเป็นองค์กรในลักษณะกึ่งดำเนินการและกำกับดูแล

4) การบริหารด้านการเงินและการตลาด โครงการฟื้นฟูเมือง เป็นโครงการที่ใช้งบประมาณสูง ปัญหาหลัก คือ การระดมเงินทุน เพื่อให้โครงการบรรลุความสำเร็จ ลักษณะของการระดมเงินทุน

5) การบริหารโครงการและการดูแลรักษา การดูแลรักษาหลังจากการดำเนินการจัดการทำโครงการ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก

5.1) ส่วนสาธารณูปโภคหลัก ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนน การจัดเก็บขยะ ควรมอบให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นดำเนินการโดยตรง

5.2) ส่วนสาธารณูปโภคต้อง ได้แก่ สิ่งก่อสร้าง ซึ่งติดอยู่กับอาคารและส่วนของอาคาร และส่วนของอาคารซึ่งควรมอบให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยจัดตั้งเป็นรูปของบริษัท หรือว่าจ้างเอกชนเข้ามาทำหน้าที่ดูแล โดยเรียกเก็บค่าดูแลจากผู้อาศัยหรือใช้อาคาร

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชนเมือง

2.6.1 หลักการในการอนุรักษ์เป็นเหมือนกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework)

เป็นการกำหนดทิศทางของการอนุรักษ์พื้นที่ในภาพรวมให้มองเห็นมุมมองการวางแผนนำไปประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมและเข้ากันกับพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไป

นิจ ฮิยูชิระนันท์ (2534, p. 304) กล่าวถึงหลักการการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานว่า อาคารสถานที่และบริเวณที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเป็นไปโดยธรรมชาติ และมีคุณค่าในด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และสุนทรีย์ ถือเป็นมรดกควรแก่การอนุรักษ์ นักอนุรักษ์ถือเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการฟื้นฟูอดีตให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ชุมชน และเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter, 1987, p. 22) ระบุหลักการไว้ดังนี้

- 1) ชุมชนเมือง เป็นสิ่งที่แสดงถึงความหลากหลายของสังคมในประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็ชุมชนที่ค่อย ๆ พัฒนาไปตามกาลเวลาหรือพัฒนาให้เจริญขึ้นตามแผนพัฒนา
- 2) การอนุรักษ์ เป็นการเข้าถึงชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ทั้งเมืองและใจกลางเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้น
- 3) การอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมือง เป็นสิ่งผลักดันที่ทำให้ชุมชนเกิดจิตใต้สำนึกการอนุรักษ์พื้นที่ทางวัฒนธรรม เกิดความกลมกลืนของวิถีชีวิตในชุมชนหรือสังคมขึ้น
- 4) การอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ เปรียบเสมือนการพัฒนาและการปรับปรุงเมืองในอดีตและปัจจุบันให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตหรือวิถีชีวิตแบบร่วมสมัย รวมไปถึงการอนุรักษ์ปกป้อง และการบูรณะฟื้นฟูเมือง

2.6.2 จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ชุมชนเมือง

ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์ (2553) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การปกป้องดูแลรักษาคุณค่าของพื้นที่โดยรวม หรือนิเวศชุมชน (Community Ecology) ผ่านการพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบทั้งหมด ทั้งทางกายภาพ ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงประชาชนในพื้นที่เดิมที่จะต้องเป็นผู้ดูแลพื้นที่ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ไม่เพียงแต่กระทำเพื่อให้เกิด

ภูมิทัศน์เชิงพิพิธภัณฑ์ (Museum Landscape) แต่เป็นการพยายามทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Living Environment) ซึ่งปัจจุบันสามารถเข้ากันได้อย่างกลมกลืนทั้งในเรื่องประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ การรักษาความสมดุลของพื้นที่ ได้ให้เหตุผลของการอนุรักษ์ทั้ง 4 ประการ (Henry Sanoff, 1978, p. 24) ได้แก่

1) เพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม (Cultural Memory) รักษาตัวอาคารหรือสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือทางอดีตที่บรรพบุรุษสร้างขึ้น คือ การรักษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ดี

2) เพื่อรักษาการปฏิสัมพันธ์ในชุมชน (Successful Proxemics) คือ สร้างความสัมพันธ์กันระหว่างคน หรือประชาชนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่ สถานที่ ทั้งนี้มีทั้งผลดีและผลเสีย เช่น การตัดถนนกลางชุมชนทำให้เกิดการแบ่งแยกของชุมชนและเกิดการห่างเหินของชุมชนเดิม และมีการกระจายตัวและขยายพื้นที่ของชุมชนใหม่

3) เพื่อความหลากหลายทางสภาพแวดล้อม (Environmental Diversity) การพัฒนาทำให้สังคมเกิดความหลากหลายในสภาพแวดล้อม แต่ละสังคมจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของพื้นที่ การอนุรักษ์จะช่วยให้สามารถคงลักษณะพื้นถิ่นและช่วยรักษาฝีมือช่างไว้ได้ และทำให้ชุมชนไม่จำเป็นต้องพึ่งพารูปแบบการผลิตและเทคโนโลยีระดับสูงมากนัก

4) เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Gain) การอนุรักษ์ได้ส่งผลดีต่อด้านเศรษฐกิจ 2 ประการ คือ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสร้างใหม่เพราะอาคารเก่าสามารถรักษาหรืออนุรักษ์ไว้แล้วสามารถนำมาใช้งานร่วมกับปัจจุบันได้ 2 ชุมชนเก่าแก่ที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ เป็นสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับผู้มาเยือน โดยส่วนใหญ่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาใช้พื้นที่ พื้นที่ทางวัฒนธรรมจึงถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หาความีได้

2.6.3 สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ตรีชาติ เล่าแก้วหนู (2550) ศึกษาเพื่อเข้าใจในลักษณะของเมือง (Urban Character) เพื่อสามารถอธิบายโครงสร้างของเมือง วิเคราะห์ทัศนวิสัยจินตภาพของเมือง (Kevin Lynch, 1960, p. 25) องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเมือง เป็นกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่แนวทางการฟื้นฟูเมือง คือ การกำหนดขอบเขตและลำดับความสำคัญ (Priority) เพื่อคุ้มครองคุณค่าแก่การอนุรักษ์ใช้คงอยู่ต่อไปกับชุมชนนั้น ๆ ประกอบไปด้วย

1) ลักษณะเฉพาะของเมืองหรือชุมชนโดยเนื้อแท้ของการอนุรักษ์ สิ่งสำคัญอันดับแรกที่ต้องอนุรักษ์ไว้นั้น คือ ลักษณะเฉพาะของเมือง หมายถึง เอกลักษณ์เฉพาะ (Identity) ของเมืองอันเกิดภาพลักษณ์ (Image) ที่ปรากฏในรูปแบบและลักษณะทางกายภาพซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเมือง (Karl Kropf, 1996, p. 26)

2) สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ง่ายและสร้างความประทับใจก่อนดึงดูดไปสู่ความสนใจในพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ เช่น อนุสาวรีย์ สะพาน ปราสาท

พระราชวัง โบสถ์ วิหาร วัด หรือศาสนาสถานอื่น ๆ เป็นต้น การดูแลทำให้สถาปัตยกรรมไม่ถูกลดคุณค่าลง

จากการวิเคราะห์ด้านการอนุรักษ์ (ตรีชาติ เล่าแก้วหนู, 2550, p. 33) พบว่ากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเมือง เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนหรือนอกชุมชน หรือทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์รักษา เพราะแนวคิดหรือจุดประสงค์ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเมือง คือ ความยั่งยืน เนื่องจากการอนุรักษ์ไม่สามารถสร้างขึ้นเพื่อคาดหวังผลเพื่อระยะสั้น ๆ และเป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนานคู่ชุมชนที่เรียกว่า ชุมชนยั่งยืน แผนการอนุรักษ์สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในพื้นที่มากที่สุด อีกทั้งความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนแผน นโยบาย โครงการ และกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักชุมชนก่อเกิดการอนุรักษ์รักษาชุมชนตามมา

2.7 ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเมืองหลังเหตุการณ์ไฟไหม้

ตลาดศาลเจ้าโรงทองนับเป็นชุมชนแรกของประเทศไทยที่หลังจากประสบเหตุเพลิงไหม้ได้รับการฟื้นฟูชุมชนให้กลับมาใช้ชีวิตอีกครั้ง ภายใต้เทศบัญญัติในการปลูกสร้างอาคารของท้องถิ่น เหตุผลส่วนหนึ่งที่เอื้อให้เกิดการดำเนินการในลักษณะนี้ได้เนื่องมาจาก 2 ส่วน คือ 1) การมีเอกสารแสดงตัวตนในการถือครองที่ดิน (หรือโฉนดที่ดิน) ของแต่ละครัวเรือน ซึ่งมีใช้เป็นการถือครองของผู้ใดผู้หนึ่งเท่านั้น และ 2) การร่วมกันคัดค้านการใช้กฎหมายจัดรูปที่ดินของผู้ประสพภัย เนื่องมาจากการที่ชุมชนก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้มีลักษณะของอาคาร ขนาดที่ดิน และการแบ่งผังของชุมชนที่ไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร และหากปฏิบัติตามกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันจะทำให้ต้องเกิดการจัดสรรที่ดินใหม่ และบ้านเรือนในหลายครัวเรือนจะไม่สามารถกลับมาอยู่อาศัยในชุมชนได้อีกต่อไป ดังนั้นจึงต้องมีการจัดทำแนวทางในการฟื้นฟูชุมชนเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำไปสู่การจัดทำเทศบัญญัติเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทองฯ ที่เป็นข้อขัดแย้งกับพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ฉบับที่มีผลบังคับใช้ โดยจะต้องคงไว้ซึ่งสาระสำคัญทางกฎหมายต่อประสิทธิภาพในการควบคุมรวม 8 ประเด็น ได้แก่ ความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร การดำเนินการในลักษณะนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา โดยมีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินการหลักร่วมกับจังหวัดอ่างทอง เทศบาลฯ และชาวบ้านผู้ประสพภัย (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549) ประเด็นสำคัญเทศบัญญัติเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทองฯ มีดังนี้

- 1) ห้ามมิให้บุคคลใดก่อสร้างอาคารอื่นใด เว้นแต่อาคารที่ใช้เพื่อการพักอาศัย ประเภท ตึกแถว หรืออาคารที่ใช้เพื่อการพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรมที่เป็นอาคารเดี่ยว ตึกแถว ประเภทร้านค้า ขนาดย่อยที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชน หรือประกอบกิจการประเภทร้านค้า และบริการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยง
- 2) ตึกแถวแต่ละคูหาต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่าขนาดของอาคารบนแปลงที่ดินเดิมก่อนพลั้งใหม่
- 3) ตึกแถวสร้างต่อเนื่องกันได้ไม่เกิน 22 คูหา ต้องมีที่ว่างระหว่างแถวด้านข้างของห้องแถว หรือตึกแถวนั้นกว้างไม่น้อยกว่า 2.5 เมตร เป็นตลอดช่องความลึกของห้องแถว หรือตึกแถวเพื่อเชื่อมกับที่ว่างด้านหลังอาคาร
- 4) ความสูงอาคารไม่เกิน 8 เมตร ห้ามมิให้มีดาดฟ้า
- 5) รูปทรงหลังคาของอาคารเป็นหลังคาทรงจั่วหรือปั้นหยา
- 6) อาคารที่สร้างอยู่ริมทางสาธารณะ ต้องมีระเบียงชั้นสองยื่นออกมาด้านหน้าอาคาร หรือมีกันสาดคลุมทางเดินหน้าอาคาร
- 7) องค์ประกอบและส่วนประดับทางสถาปัตยกรรม กำหนดให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกลมกลืนกับอาคารเก่าที่เป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นและคงเหลืออยู่ในบริเวณนี้ ในกรณีที่มีระเบียงยื่นออกมาจากตัวอาคาร วัสดุที่ใช้ต้องเป็นวัสดุทนไฟเป็นส่วนใหญ่ ห้ามมิให้ใช้วัสดุที่เป็นฉนวน
- 8) ห้องนอนภายในอาคารให้มีความกว้างด้านแคบที่สุด ไม่น้อยกว่า 2.5 เมตร และมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 5 ตารางเมตร
- 9) ตึกแถวต้องมีที่ว่างด้านหลังอาคารไม่น้อยกว่า 1 เมตร เพื่อใช้ติดต่อกัน โดยมีให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคารยื่นล้ำเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว สำหรับแนวผนังอาคารตั้งแต่ชั้น 2 ขึ้นไป ให้รั้นแนวผนังอาคารห่างจากที่ดินอย่างน้อย 2 เมตร
- 10) ตึกแถวให้ถอยรั้นผนังด้านหน้าอาคารห่างจากแนวเขตที่ดิน 1.2 เมตร
- 11) ตึกแถวที่มีระเบียงด้านหน้าอาคาร ต้องมีส่วนต่ำสุดของระเบียงสูงจากระดับทางเท้าไม่น้อยกว่า 2.7 เมตร ในกรณีที่มีกันสาดด้านหน้าอาคารต้องมีส่วนต่ำสุดของกันสาดสูงจากระดับทางเท้าไม่น้อยกว่า 2.3 เมตร
- 12) ตึกแถวที่มีด้านข้างใกล้เขตที่ดินของผู้อื่น ให้สามารถก่อสร้างขีดเขตที่ดินของผู้อื่นได้ โดยต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของที่ดินด้านนั้นด้วย

2.8 สรุปการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ได้ตั้งตารางนี้

ตารางที่ 1 การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Environment)	แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
<p>แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การตั้งถิ่นฐาน 2. โครงข่ายถนน 3. การใช้ประโยชน์ที่ดิน 4. กลุ่มอาคาร หรือความหนาแน่นของอาคาร 5. สถาปัตยกรรม 6. พื้นที่สาธารณะเมือง 	<p>แบ่งประเด็น ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองควรอนุรักษ์ หรือตั้งชุมชนตามแบบของภูมิประเทศ ดำรงไว้ซึ่งพื้นที่และวัฒนธรรมดั้งเดิม ชุมชนดั้งเดิม เป็นต้น 2. โครงข่ายถนน เช่น ไม่ควรตัดถนนสายหลักผ่านกลางชุมชนทำให้เกิดการแบ่งแยกของชุมชนและเกิดการห่างเหินของชุมชนเดิม 3. การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสาน มีกิจกรรมหลากหลาย สะท้อนถึงความสัมพันธ์เป็นอันเดียวกันของชุมชนให้ไปในทิศทางเดียวกันทั้งทางวัฒนธรรมและทางสังคม 4. กลุ่มอาคาร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากการเพิ่มขึ้นของประชากร กลุ่มอาคารใหม่มีความหนาแน่นน้อย 5. สถาปัตยกรรม ให้มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์ความเป็นชุมชนเดิม หรือมีเค้าโครงเดิมเพื่อให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมชุมชน ใช้หรือรักษาวัสดุ สี และองค์ประกอบดั้งเดิมทางสถาปัตยกรรม 6. พื้นที่สาธารณะ ควรพัฒนาให้เป็นพื้นที่ทางสังคมรองรับกิจกรรมของชุมชน
	<p>แนวทางการฟื้นฟูเมือง</p> <p>แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าไว้ (Preservation) คือ การรักษาพื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง เพื่อไม่ให้เกิด

	<p>พัฒนาหรือการขยายเมืองไปทำลายพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์มีคุณค่า</p> <p>2. การปรับปรุงสภาพเดิม (Rehabilitation) คือ การบูรณะพื้นที่บริเวณเดิมให้ดีขึ้น เช่น ปรับปรุงพื้นที่ชุมชนแออัด</p> <p>3. การพัฒนาแบบรื้อสร้างใหม่ (Redevelopment) คือ การปรับปรุงพื้นที่ที่เดิมไม่คุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจให้มีสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม</p> <p>4. การพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่า (Rearrangement) คือ การพัฒนาพื้นที่บริเวณว่าง ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุด</p>
<p>การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Environment)</p>	<p>แนวทางการฟื้นฟู</p>
<p>สามารถปฏิบัติได้โดยการอนุรักษ์พื้นที่รองรับกิจกรรมทางท้องถิ่นชุมชน มี 6 ประเภท ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วัฒนธรรมพื้นบ้าน 2. ศิลปะการแสดง 3. แนวปฏิบัติทางสังคม 4. ความรู้ 5. งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6. การเล่นพื้นบ้าน 	<p>สามารถทำได้เริ่มจากการจัดกิจกรรมในท้องถิ่นชุมชน เช่น การจัดแสดงกิจกรรมพื้นบ้าน (มรดกทางวัฒนธรรม ให้นักท่องเที่ยวได้ชม และเข้าถึงได้ง่าย รวมถึงคนรุ่นหลังได้สืบทอด เป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ได้)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านภาษาในแหล่งชุมชนแต่ละชุมชน จะมีการสืบทอดภาษาที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละภาค 2. ด้านการแสดงท่าทาง การแสดงออกต่าง ๆ ในเชิงกิจกรรมก็ถือว่าเป็นการฟื้นฟูอีกรูปแบบหนึ่ง 3. ด้านประเพณีพิธีกรรม มีการจัดกิจกรรมตามเทศกาลเป็นประจำแต่ละชุมชน 4. ด้านการถ่ายทอดในเชิงธรรมชาติ 5. ด้านการเรียนรู้ เช่น งานฝีมือช่างไม้แกะสลัก ช่างจักรสาน เป็นต้น 6. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาบ้านต่อบ้าน

บทที่ 3

การออกแบบการวิจัย

การออกแบบงานวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบของการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีดังนี้

3.1 กรอบทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเสนอการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทองที่มุ่งเน้นศึกษาพื้นที่ในบริบทของการฟื้นฟูเชิงอนุรักษ์ตามสรุปบทที่ 2 ที่จำแนกการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบบที่จับต้องได้ และการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบบที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งการวิเคราะห์และการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปจุดมุ่งหมายงานวิจัยครั้งนี้ได้แก่การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบบที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Environment) นำมาสู่กระบวนการศึกษาขั้นต่อไป

จากการศึกษาบทที่ 2 การศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีประเด็นสำคัญที่มีการสรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 ประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัย

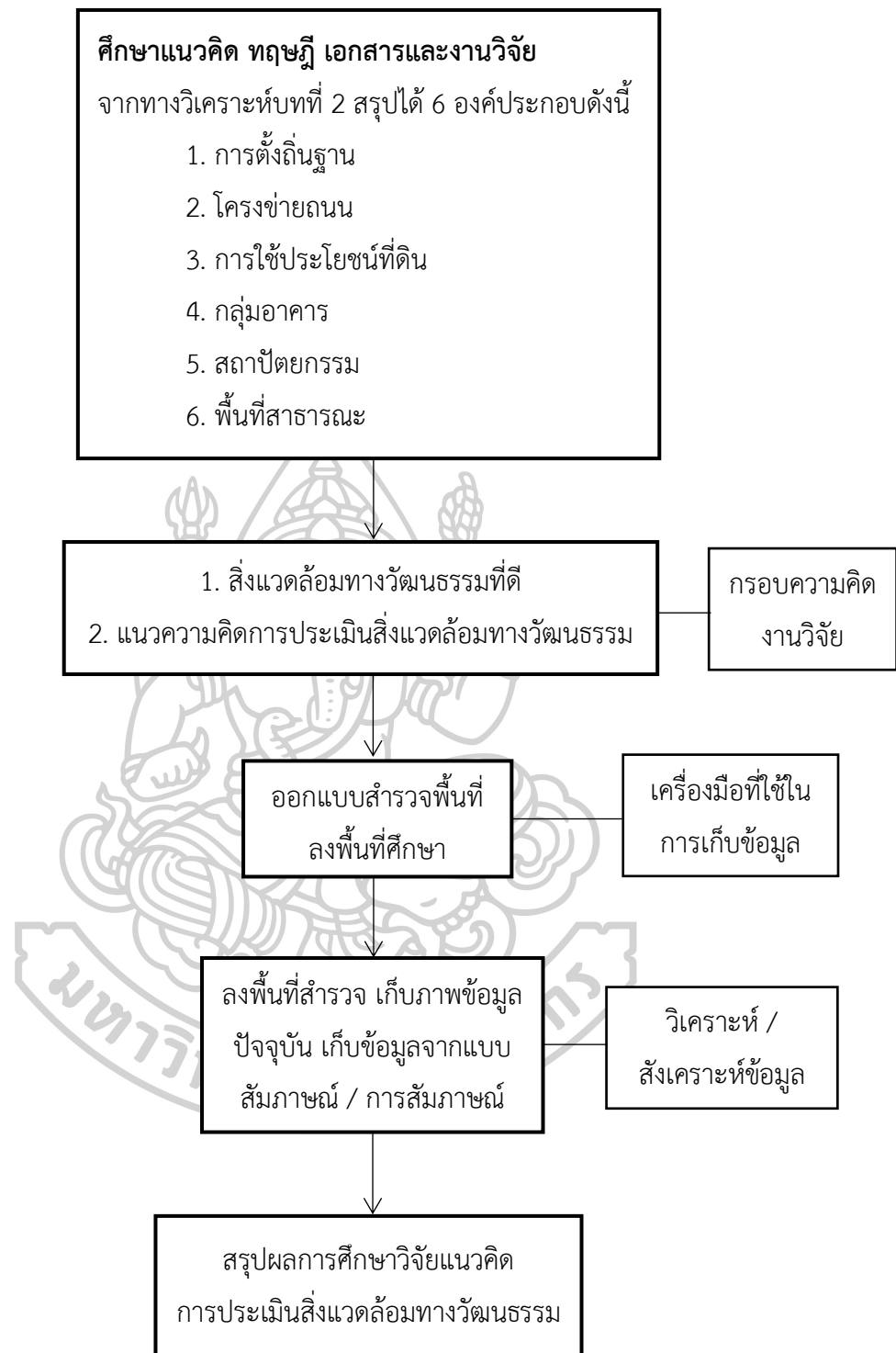
ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
1. การตั้งถิ่นฐาน	1. รูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ควรจะอนุรักษ์ 2. ลักษณะทางภูมิประเทศของชุมชน 3. ลักษณะวัฒนธรรมและชุมชน
2. โครงข่ายถนน	1. โครงข่ายคมนาคม 2. ลำดับศักดิ์ถนน 3. การเดินทางเข้าถึงพื้นที่หรือชุมชน
3. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน 2. การทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่
4. กลุ่มอาคาร หรือความหนาแน่นของอาคาร	1. กลุ่มอาคาร เช่น เิงการค้า หรือที่อยู่อาศัยเป็นต้น 2. ความหนาแน่นของอาคารในปัจจุบัน
5. สถาปัตยกรรม	1. ลักษณะด้านหน้าอาคาร 2. วัสดุอาคาร 3. สีอาคาร 4. องค์ประกอบอาคาร เช่น รั้ว ระเบียง เฉลียง

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
6. พื้นที่สาธารณะ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรม 2. พื้นที่ร่วมกันของผู้ใช้งานต่าง ๆ 3. พื้นที่ส่วนกลางของชุมชน

3.2 กระบวนการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการหาคำตอบของการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยการวิจัยนี้จัดเป็นการวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory Research) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งงานวิจัยนี้มีขอบเขตของการวิจัยในด้านการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม มีองค์ประกอบที่วิเคราะห์จากการรวบรวมข้อมูลจากบทที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ พ่อค้าหรือแม่ค้า นักท่องเที่ยว และประชาชนในตลาดศาลเจ้าโรงทอง สรุปขั้นตอนการวิเคราะห์และการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำงานวิจัยในครั้งนี้เป็นแผนภาพได้ดังนี้

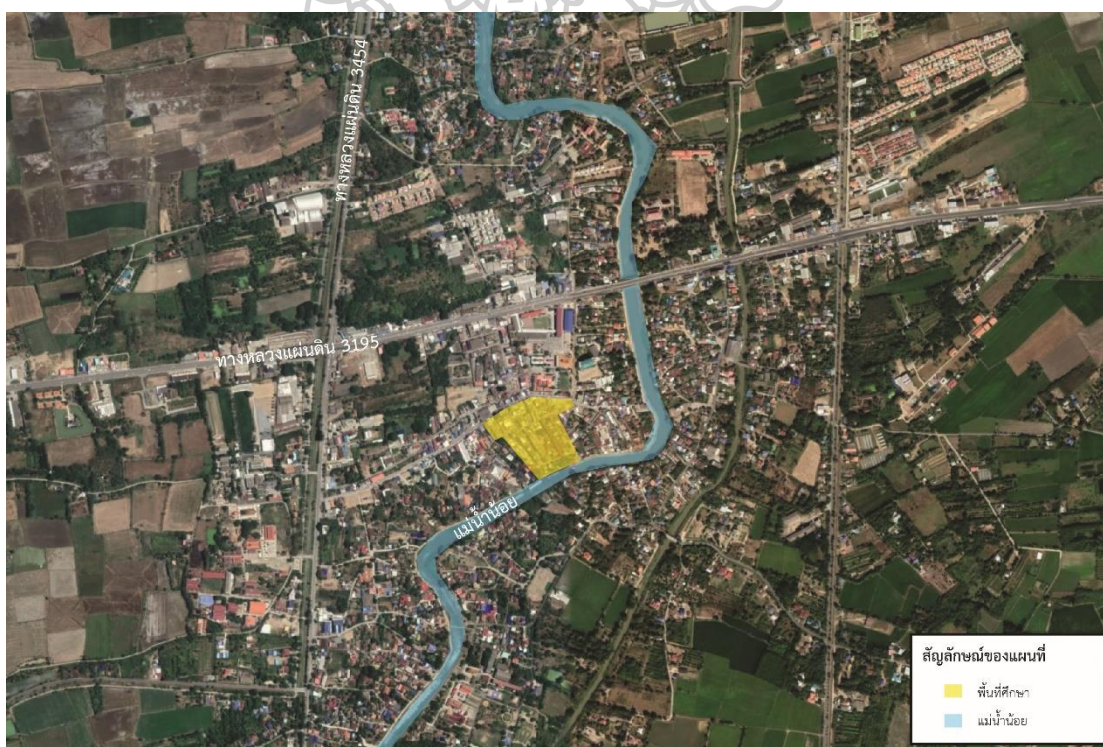

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.3 การเลือกพื้นที่กรณีศึกษา

การวิจัยเลือกศึกษาพื้นที่บริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สนใจศึกษาเกี่ยวกับการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง เนื่องจากพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่ชุมชนเก่าแก่อายุกว่าร้อยปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายทางเรือในอดีต เพราะสถานที่อยู่ติดริมแม่น้ำน้อยทำให้เส้นทางการคมนาคมมีความเจริญรุ่งเรือง ก่อให้เกิดชุมชนและย่านการค้า เอกลักษณ์โดดเด่นของตลาดเป็นบ้านเรือนโบราณ วิถีชีวิตยังคงวัฒนธรรมเก่าแก่ เช่น ค้าขายยาแผนโบราณ การสืบสารเครื่องจักรสาน และขนมไทยต่าง ๆ จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่เก่าแก่และคู่ควรแก่การฟื้นฟูเชิงอนุรักษ์ โดยดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนฟื้นฟู ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป โดยขอบเขตการศึกษา คือ ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ขนาดพื้นที่ 39,600 ตารางเมตร หรือพื้นที่โดยประมาณ 24.75 ไร่

ภาพที่ 11 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย
(Google Developers, 2563)

ภาพที่ 12 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

(Google Developers, 2563)

3.4 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเรื่องการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งแบ่งกลุ่มการเข้าไปสัมภาษณ์ในพื้นที่ดังนี้

- กลุ่มผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่รัฐ
- ผู้ประกอบการ
- นักท่องเที่ยว

3.5 เครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง มีเครื่องมือในการทำงานวิจัย ดังนี้

3.5.1 การสำรวจพื้นที่ เช่น องค์กรประกอบทางกายภาพ องค์กรประกอบทางประวัติศาสตร์ องค์กรประกอบของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ข้อมูลด้านการอนุรักษ์ชุมชน

3.5.2 การบันทึกลักษณะทางกายภาพ ภาพถ่ายพื้นที่ชุมชน

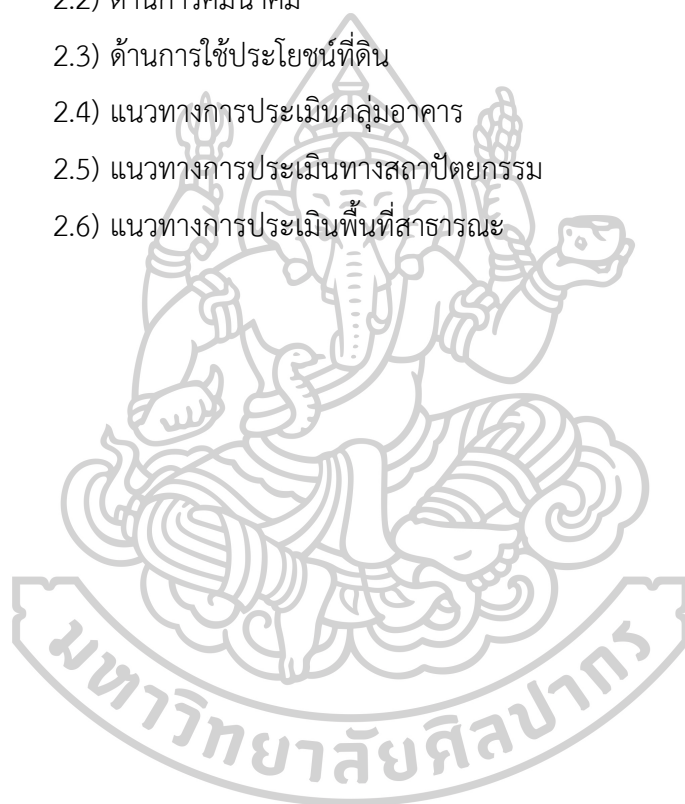
3.5.3 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เช่น บุคคลที่มีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องกับพื้นที่ ทั้งคนในหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ คนในชุมชนหรือประชาชนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดในการสร้างการสัมภาษณ์ดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลมาศึกษาถึงลักษณะสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเป็นประเด็นคำถามหลัก

2) การแบ่งประเด็นคำถาม และข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่อาคารบ้านเรือน พื้นที่สาธารณะในชุมชนไทยเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของคนในชุมชน ประเด็นคำถาม ดังนี้

- 2.1) ด้านการตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์
- 2.2) ด้านการคมนาคม
- 2.3) ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- 2.4) แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร
- 2.5) แนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม
- 2.6) แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง
เพื่อศึกษาการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง
อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

หมายเลขแบบสัมภาษณ์

--	--	--

คำแนะนำตัว

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง ศึกษาการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ของนางสาวเพ็ญพัฒน์ โพธิ์ทอง ระดับปริญญาโท สาขาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์หาการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง จึงขอความร่วมมือจากทุกท่านให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ: ชาย หญิง อื่น ๆ อายุ.....ปี

อาชีพ.....

- สถานะ กลุ่มผู้นำชุมชนและตัวแทนภาครัฐ
 ผู้ประกอบการในพื้นที่
 นักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามแนวทางการประเมินด้านสถาปัตยกรรม

1. ตลาดศาลเจ้าโรงทองหลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2548 เกิดมีการฟื้นฟู พัฒนาหรืออนุรักษ์ชุมชนได้เหมาะสมหรือไม่อย่างไร (การตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์)

- เหมาะสม ไม่เหมาะสม

เนื่องจาก

.....

.....

.....

.....

.....

2. ปัจจุบันชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ในการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ มีความเหมาะสมหรือไม่ในการเข้าถึง และมีความชัดเจนของเส้นทางหรือไม่ (ด้านการคมนาคม)

เหมาะสม

ไม่เหมาะสม

เนื่องจาก

.....

.....

.....

.....

.....

3. ในชุมชนมีการทำกิจกรรม หรือประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรม ตั้งแต่อดีตก่อนที่จะฟื้นฟูพื้นที่จนถึงปัจจุบัน (การใช้ประโยชน์ที่ดิน)

มี

ไม่มี

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

4. ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนมีเอกลักษณ์ ที่มีความเหมาะสมหรือไม่ (แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร)

เหมาะสม

ไม่เหมาะสม

เนื่องจาก

.....

.....

.....

.....

.....

5. พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองลักษณะ รูปร่าง หน้าตาอาคาร มีลักษณะที่ดีหรือควรฟื้นฟูหรือไม่
อย่างไร (แนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม)

ควร

ไม่ควร

เนื่องจาก

.....

.....

.....

.....

.....

6. ตลาดศาลเจ้าโรงทองควรมีพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำกิจกรรมชุมชนเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร
(แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ)

ต้องการ

ไม่ต้องการ

ข้อเสนอแนะ

.....

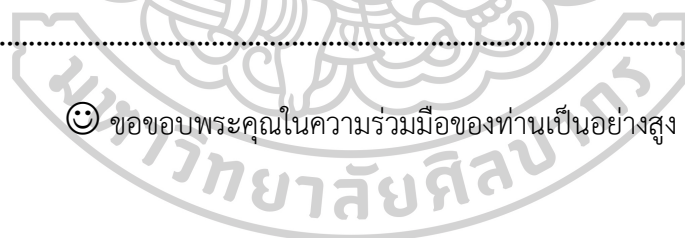
.....

.....

.....

.....

😊 ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านเป็นอย่างสูง 😊

3) การสัมภาษณ์นี้เป็นลักษณะคำถามแบบเปิด (Open - ended Questions) มีความยืดหยุ่น ลักษณะของข้อคำถามมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยความสำเร็จของการใช้เครื่องมือประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับผู้ให้สัมภาษณ์

4) เมื่อได้ดำเนินการสร้างการสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้ว จึงทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ตามจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่พักอาศัยในพื้นที่ ซึ่งก่อนการสัมภาษณ์ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับ ให้เวลาแก่ผู้ตอบคำถามได้ใช้เหตุผลและข้อเท็จจริงในการตอบคำถามซึ่งจากการทดสอบผู้ตอบคำถาม โดยมีการพูดคุยนอกเรื่องจากงานวิจัย แต่มีความเกี่ยวข้องกับที่สาธารณะในชุมชนตลาด เช่น ปัญหาความแออัดของชุมชนตลาด ปัญหาการขาดพื้นที่สาธารณะในชุมชน ส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดบนถนนสายรอง เพื่อให้เกิดการเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่เห็นควรนำไปปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากในบริเวณพื้นที่ศึกษานี้ ยังไม่มีงานวิจัยที่วิเคราะห์เรื่องสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และในทางปฏิบัติอาจนัดเวลาที่สะดวกในการมาให้สัมภาษณ์ โดยเมื่อสัมภาษณ์ครบตามจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เรียบร้อยแล้ว จะได้สรุปคำตอบจากการสัมภาษณ์เป็นประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

3.6 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้วยการเดินสำรวจพื้นที่บนถนนสายหลักและถนนย่อยในชุมชน และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในชุมชนตลาด พื้นที่สาธารณะภายในชุมชนตลาด พื้นที่ทางวัฒนธรรมภายในชุมชนตลาด เพื่อนำมาปรับปรุงคำถามและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้นก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาจริง ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นำร่องจำนวนทั้งหมด 1 - 2 คน จากนั้นจึงใช้การสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการณ์ที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้

3.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดทำการเก็บโดยใช้การสัมภาษณ์เลือกใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยตั้งคำถามที่ไม่กำหนดคำตอบให้เลือกตอบ โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานพื้นที่ และได้รับคำตอบที่เป็นข้อเท็จจริง โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามข้อมูลของผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ่อค้าหรือแม่ค้า นักท่องเที่ยว

และประชาชนในชุมชนตลาด ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา และสังเกตการณ์ซึ่งตรงกับวันทำงานและวันหยุด โดยจะได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมโดยการสังเกตพื้นที่ประกอบ มีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ประชาชนในเขตพื้นที่รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบการสัมภาษณ์ในวันและเวลาที่สะดวกในการเข้าไปขอเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

2) แจกจ่ายรายละเอียดของการสัมภาษณ์ และวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่กลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาจนครบ

3) เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ่อค้าหรือแม่ค้า นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชนตลาด เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลและเนื้อหาประกอบการวิจัย

3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพของสภาพแวดล้อมชุมชนตลาด ศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จากนั้นจึงทำการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้วิธีการสรุปเชิงพรรณนา เพื่อนำมาอภิปรายและหาคำตอบของงานวิจัย เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกิดเป็นข้อเสนอแนะการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของคนในชุมชนต่อไป

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจนักร้อง ข้อมูลทางกายภาพ จำนวน ลักษณะและพฤติกรรมการใช้พื้นที่ โดยวิเคราะห์จากแผนผังแสดงลักษณะและพฤติกรรมการใช้พื้นที่ตามช่วงเวลา

2) ข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาใช้อธิบายความต้องการ และปัจจัยที่ควรมีการเพิ่มเติมในข้อเสนอแนะการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบของงานวิจัยโดยใช้ทฤษฎีสันับสนุน เพื่อพิจารณาการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของคนในชุมชนตลาด

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา และลงสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาในเบื้องต้น มีเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

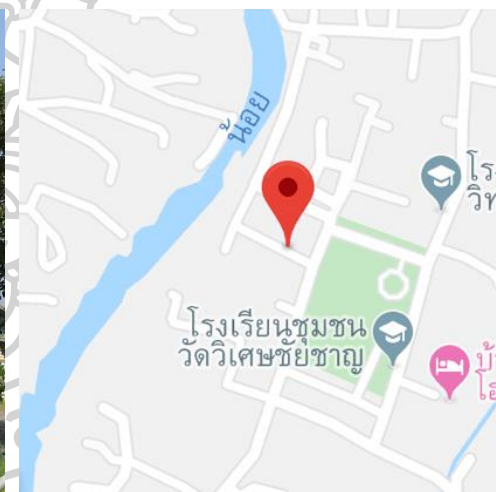
4.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา

ย่านชุมชนศาลเจ้าโรงทองเป็นแหล่งชุมชนที่มีความสำคัญมากอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดอ่างทอง มีเส้นทางการคมนาคมทางน้ำ ได้แก่ แม่น้ำน้อย ที่อยู่คู่ชุมชนมานับ 100 ปี และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1) วัดวิเศษชัยชาญเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง อยู่ที่หมู่ที่ 8 ตำบลศาลเจ้าโรงทอง ห่างจากตัวจังหวัด 12 กิโลเมตร ภายในพระอุโบสถมีภาพเขียนฝาผนังที่งดงาม สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือช่างสกุลเมืองวิเศษชัยชาญสมัยอยุธยาตอนปลาย ลักษณะภาพคล้ายกับภาพเขียนที่พระอุโบสถวัดเกาะและวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอยู่ในยุคเดียวกัน

ภาพที่ 13 บริเวณอุโบสถวัดวิเศษชัยชาญ
(กรมการท่องเที่ยว, 2563)

ภาพที่ 14 สถานที่ตั้งวัดวิเศษชัยชาญ
(กรมการท่องเที่ยว, 2563)

2) วัดม่วง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลหัวตะพาน ระยะทางจากตัวจังหวัดถึงวัดม่วงประมาณ 8 กิโลเมตร ใช้เส้นทางสายอ่างทอง-สุพรรณบุรี วัดอยู่ทางซ้ายเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก ศากยมุนีศรีวิเศษชัยชาญ พระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในโลก และยังมีพระอุโบสถล้อมรอบด้วยกลีบบัวที่ใหญ่ที่สุดในโลก ภายในมีรูปปั้นเกจิอาจารย์ชื่อดังทั่วประเทศ มีแดนเทพเจ้าไทย แดนนรก แดนสวรรค์ และแดนเทพเจ้าจีน ซึ่งมีรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ มีรูปปั้นแสดงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสงครามไทย-พม่าที่เมืองวิเศษชัยชาญ และสามารถซื้อผลิตภัณฑ์ของดีเมืองอ่างทองได้ด้วย

ภาพที่ 15 องค์พระพุทธรูปภายในวัดม่วง
(Saulbellow, 2560)

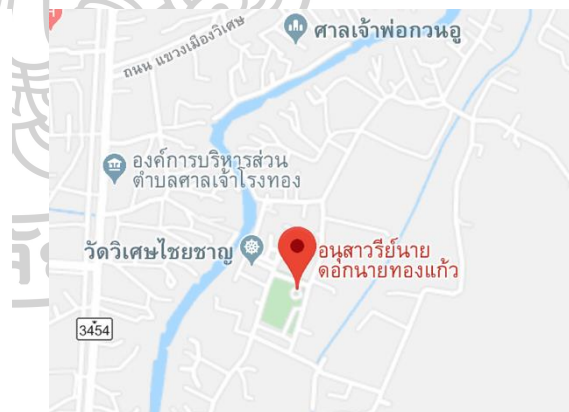

ภาพที่ 16 ประติมากรรมภายในวัดม่วง
(Saulbellow, 2560)

3) อนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว ประดิษฐานอยู่ที่หน้าโรงเรียนชุมชนวัดวิเศษชัยชาญ บ้านมะขาม หมู่ที่ 2 ตำบลไผ่จำศีล ระหว่างกิโลเมตรที่ 26-27 ตามเส้นทางสายศรีประจันต์ – วิเศษชัยชาญ เป็นอนุสรณ์สถานที่ชาววิเศษชัยชาญและชาวอ่างทองร่วมกันสร้างเพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของวีรบุรุษแห่งบ้านโพธิ์ทะเล ทั้งสองท่านที่ได้สละชีวิต เป็นชาติพลีในการสู้รบกับพม่าที่ค่ายบางระจันอย่างกล้าหาญ เมื่อปี พ.ศ. 2309 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอนุสาวรีย์เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2520

ภาพที่ 17 อนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว
(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

ภาพที่ 18 สถานที่ตั้งอนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว
(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

องค์ประกอบที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ วัดนางในธัมมิการามเป็นพื้นที่จอตลอดหลักของตลาดศาลเจ้าโรงทอง และศาลเจ้าพ่อกวนอูที่เป็นสถานที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนดั้งเดิมในพื้นที่

ภาพที่ 19 ศาลเจ้าพ่อกวอนอู
(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

ภาพที่ 20 วัดนางในรัชมังการาม
(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

พื้นที่ศึกษาตลาดศาลเจ้าโรงทอง มีชื่อเดิมว่า “บ้านไผ่จำศีล” ตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2420 ในระยะแรกพื้นที่ชุมชนทำการค้าโดยชาวจีนแต้จิ๋ว (สมัยรัชกาลที่ 5) ต่อมาได้มีการสร้างห้องแถวให้เช่าในเชิงการค้า โดยชาวจีนเริ่มรับสินค้าทางการเกษตรมาขายเพื่อจำหน่ายส่งต่อไปยังกรุงเทพมหานคร ถือได้ว่าเป็นแหล่งค้าขายที่นิยมสำหรับผู้เดินทางผ่านไปมาเพราะมีสินค้าหลากหลาย ชุมชนจึงได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเป็นตลาดที่มีการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดอ่างทอง

อดีตชุมชนศาลเจ้าโรงทอง มีบทบาทสำคัญของท้องถิ่นด้านการค้า และเป็นสถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์ที่น่าอนุรักษ์หรือเรียกได้ว่า “ตลาดโบราณ” ที่ได้รับการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนและผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นในชุมชน เช่น ร้านทองโบราณ (ร้านทองต้นมะขาม) ร้านขนมสูตรโบราณ (ขนมไทย) ร้านขายยาแผนโบราณ (ยาจีน) และงานฝีมือหัตถกรรมพื้นบ้านประจำจังหวัดอ่างทอง รวมถึงคนในชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมชุมชนตามประเพณีต่าง ๆ ก่อนเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ในวันที่ 6 ธันวาคม 2548

ภาพที่ 21 ลักษณะชุมชนศาลเจ้าโรงทองในอดีต
(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546)

ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง (พ.ศ. 2552–2556) ถูกพัฒนามาจาก ความร่วมมือระหว่างทางเทศบาลฯ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมของเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่า ในพื้นที่เขตเทศบาลฯ มีแหล่งทรัพยากรที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สำคัญ คือ แม่น้ำน้อย ตลาดโบราณ 100 ปี อนุสาวรีย์นายดอกและนายทองแก้ว วัดและศาลเจ้าโบราณต่าง ๆ แต่แหล่งทรัพยากรเหล่านี้ประสบปัญหาในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน กล่าวคือ ด้านการท่องเที่ยวตลาดโบราณ 100 ปี ยังขาดซึ่งเอกลักษณ์ในการท่องเที่ยว วัดและอนุสาวรีย์ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างถิ่น เพราะคนในชุมชนขาดข้อมูลความรู้ในด้านเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์สู่สายตาของนักท่องเที่ยว อีกทั้งการที่คนในท้องถิ่นขาดซึ่งการรับรู้เอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองเกิดปัญหาขาดความภาคภูมิใจในชุมชน

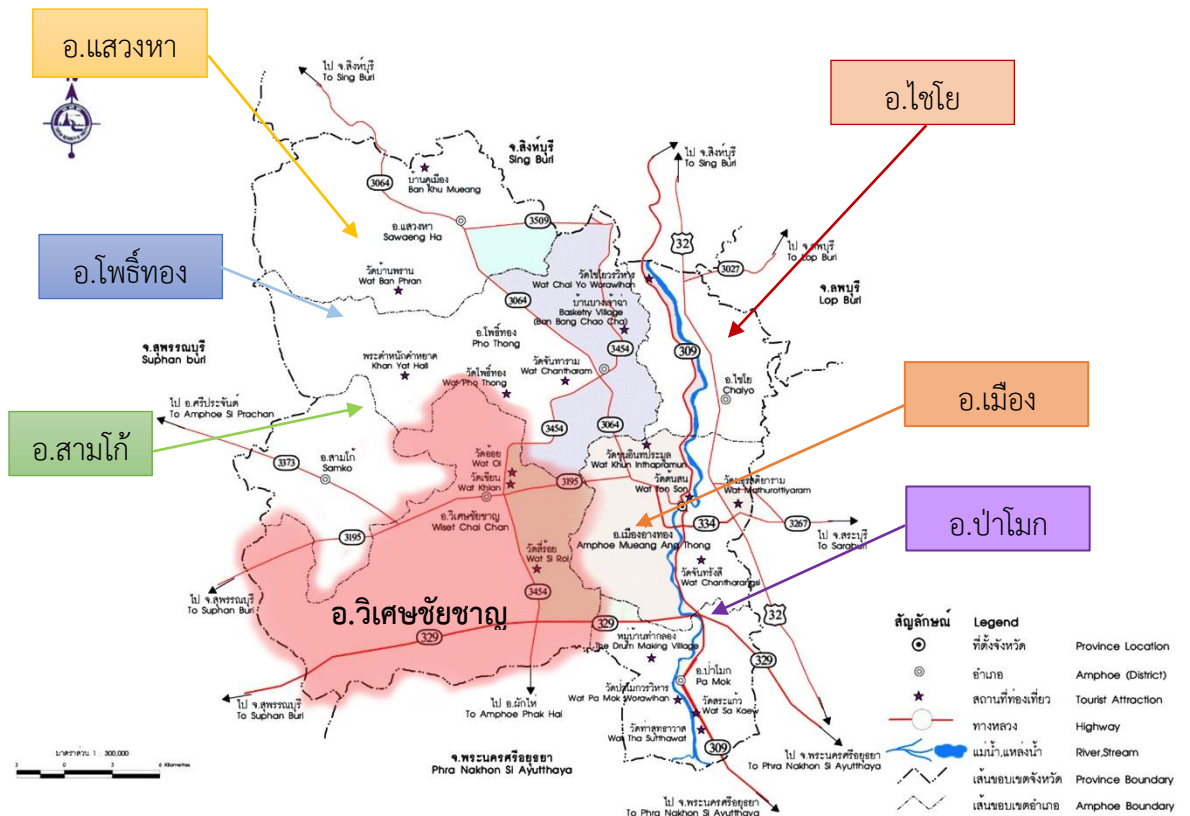
4.2 ข้อมูลทั่วไประดับอำเภอพิเศษชัยชาญ

ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ตั้งอยู่ในอำเภอพิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีหัวข้อศึกษาด้านต่าง ๆ ดังนี้

มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 227.575 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 124 หมู่บ้าน ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 13 กิโลเมตร

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำน้อย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รองลงมา คือ เลี้ยงสัตว์ และประมง

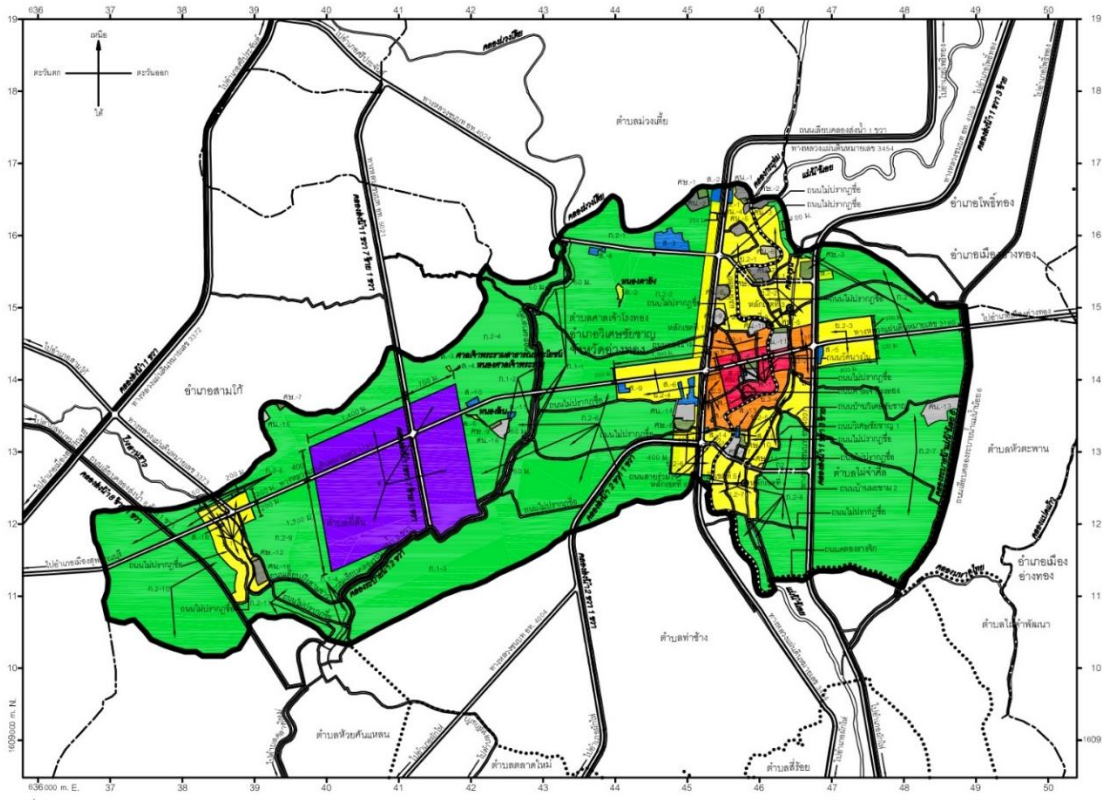
พื้นที่วิจัยอยู่ระหว่างอำเภอเมืองจังหวัดอ่างทอง และอำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง มีขอบเขตพื้นที่วิจัยดังนี้

ภาพที่ 22 แผนที่แสดงที่เขตติดต่อของพื้นที่อำเภอวิเศษชัยชาญ

ภาพที่ 23 แผนที่ขอบเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ
 (Google Developers, 2563)

ภาพที่ 24 ผังเมืองรวมชุมชนวิเศษชัยชาญ พ.ศ. 2562
(สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดอ่างทอง, 2562)

4.3 ข้อมูลทั่วไประดับพื้นที่ศึกษา

ที่ตั้งอาณาเขตชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองตั้งอยู่หมู่ที่ 6 (บ้านศาลเจ้าโรงทอง) ในพื้นที่ตำบลศาลเจ้าโรงทอง ลักษณะพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทางถนนสายหลักทางหลวงหมายเลข 3195 และถนนทางหลวงหมายเลข 3454 พื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่เป็นย่านการค้ามาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ลักษณะชุมชนเป็นตลาดห้องแถว 2 ชั้น เป็นที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม มีการทำกิจกรรมในพื้นที่อย่างหลากหลายทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพื่อจับจ่ายซื้อของ และมีสถานที่สำคัญ เช่น วัดนางในธัมมิการาม และศาลเจ้าพ่อกวนอู เข้ามาสัมผัสการบูชาได้สะดวก เพราะเชื่อมต่อกันกับพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง สามารถเดินเท้าเข้าถึงพื้นที่ได้โดยง่าย (ภาพที่ 25)

ทางหลวงหมายเลข 3454

ทางหลวงหมายเลข 3195

วัดนางในอัมมการาม

ตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ศาลเจ้าพ่อกวนอู

แม่ น้ำน้อย

ภาพที่ 25 แผนที่แสดงที่ตั้งตลาดศาลเจ้าโรงทองบริเวณริมแม่น้ำน้อย (วันดี พินิจวรสิน, 2561)

4.3.1 ที่ตั้งบริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ผังสีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่สีแดง โดยหมายถึงที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก

ภาพที่ 26 แผนที่แสดงเส้นทางหลวงสายหลักในการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา

จากแผนที่แสดงให้เห็นถึงถนนทางหลวงสายสำคัญหลัก ในการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยมีทั้งหมด 2 เส้นหลัก ได้แก่ เส้นที่เชื่อมกับอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเชื่อมต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเชื่อมต่อไปถึงจังหวัดสุพรรณบุรีโดยผ่านอำเภอสสามโก้ จังหวัดอ่างทอง (เส้นสีดำ) ถนนทางหลวงสายหลักอีกเส้นที่สามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่จากทาง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง เชื่อมต่อไปยัง อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (เส้นสีเหลือง)

4.3.2 การเข้าถึงบริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

แสดงให้เห็นถึงการเข้าถึงพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยมีภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ 27 แผนที่แสดงเส้นทางหลักเข้าถึงพื้นที่ศึกษา

จากแผนที่ที่แสดงเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง หลังจากเดินทางจากถนนทางหลวงสายหลัก (ภาพที่ 28) ต่อมาเข้าซอยวัดนางโน และสามารถสังเกตเห็นป้ายทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทอง (ภาพที่ 29) และสามารถจอดรถได้ในพื้นที่วัดนางโน (ภาพที่ 30) และเดินเท้าเข้าสู่พื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองได้

ภาพที่ 28 ทางเข้าซอยวัดนางโนไปถึงตลาดศาลเจ้า

ภาพที่ 29 ทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทอง

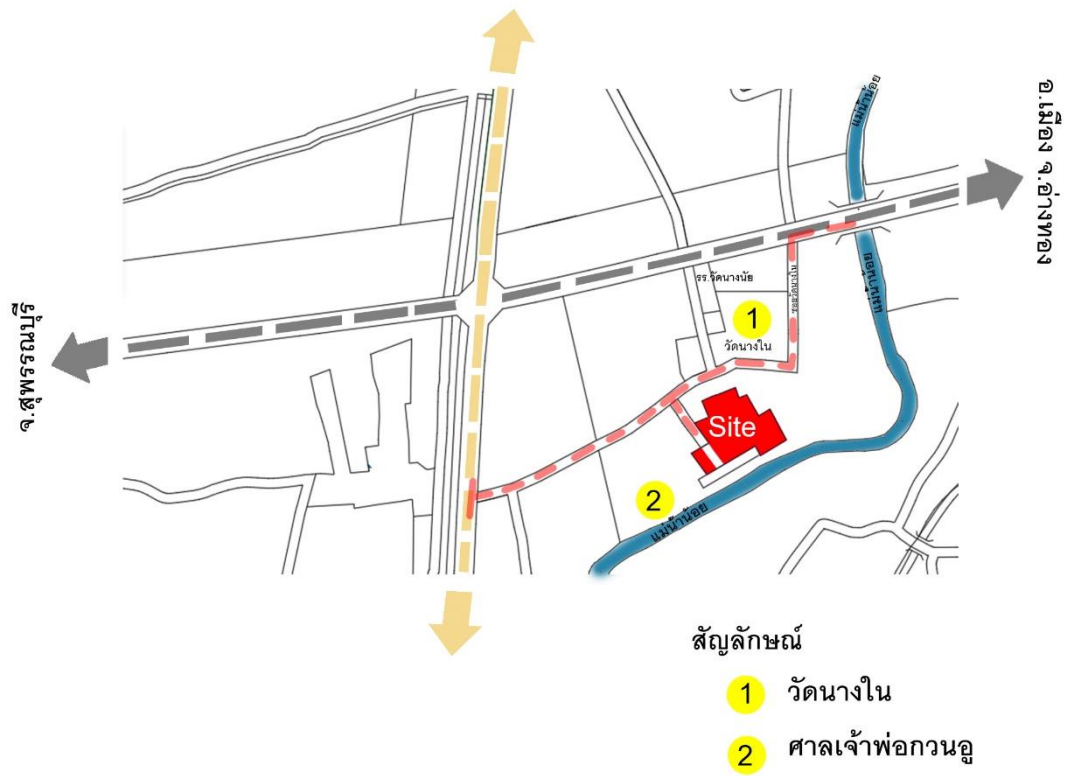
โรงทอง

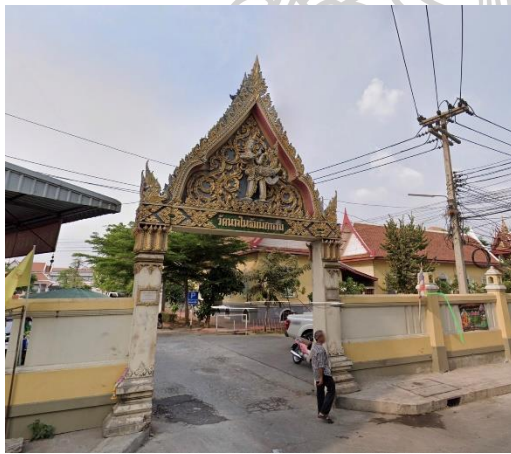
ภาพที่ 30 บริเวณที่จอดรถ (ภายในวัดนางโนรัชมิกการาม)

4.3.3 สถานที่สำคัญบริเวณรอบชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ในพื้นที่มีสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ได้แก่ 1) วัดนางโนรัชมิกการาม (ภาพที่ 32) เป็นพื้นที่ให้บริการจอดรถ ห้องน้ำ และร้านอาหารส่วนหนึ่ง 2) ศาลเจ้าพ่อกวนอู (ภาพที่ 33) เป็นสถานที่สักการะของจีน เนื่องจากคนในพื้นที่เดิมเป็นคนไทยเชื้อสายจีนมาจนถึงปัจจุบัน โดยพื้นที่สำคัญทั้งสองแห่งนี้สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวกสบาย เชื่อมต่อกับตลาดศาลเจ้าโรงทอง ด้วยการเดินเท้า โดยตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญแสดงในภาพที่ 31

ภาพที่ 31 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ด้านศาสนา

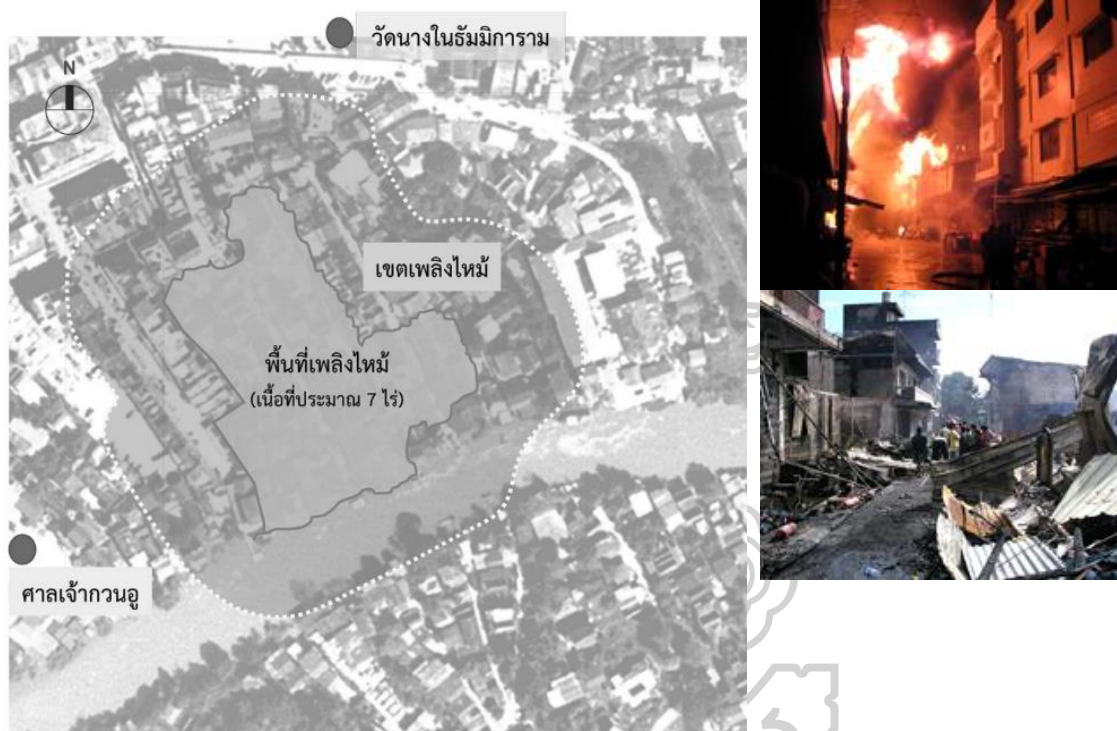
ภาพที่ 32 วัดนางโนธัมมิการาม

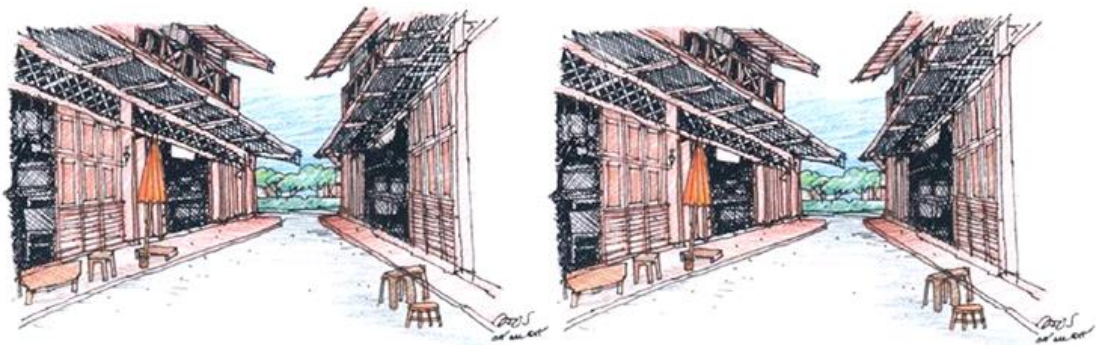
ภาพที่ 33 ทางเข้าศาลเจ้าพ่อกวานอู

4.3.4 เหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดการฟื้นฟูของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

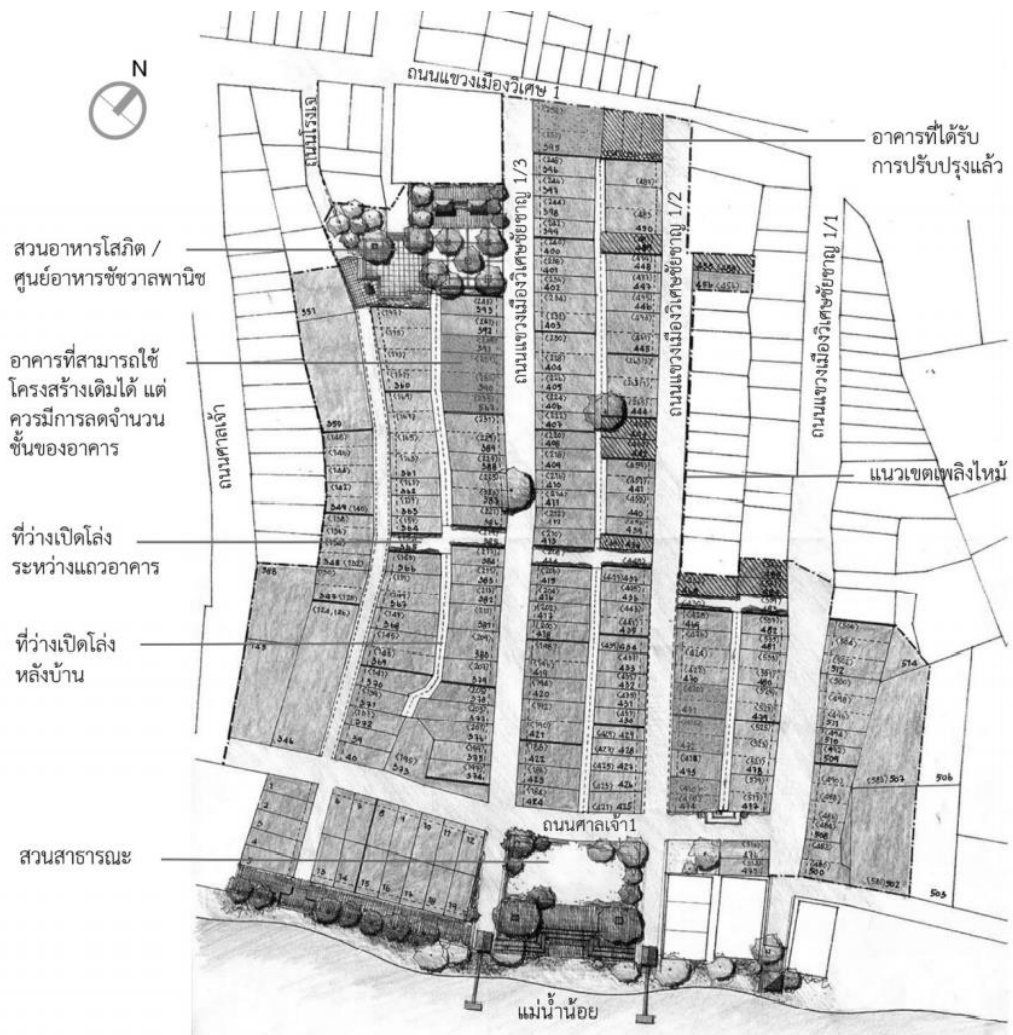
วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2548 เกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ในกลางดึก ทำความเสียหาย 180 หลังคาเรือน รวมพื้นที่ประมาณ 7 ไร่ (ภาพที่ 34) เนื่องจากอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้เก่า หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้อาคารบางส่วนถูกรื้อถอน เพื่อแนวทางการวางผังและการออกแบบ (Design Guidelines) ในการฟื้นฟูชุมชน และบางส่วนได้รับการฟื้นฟูให้สอดคล้องกับ Design Guidelines (ภาพที่ 35)

ภาพที่ 34 พื้นที่และเขต เพลิงไหม้บริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง พ.ศ. 2548 (Google Developers, 2548)

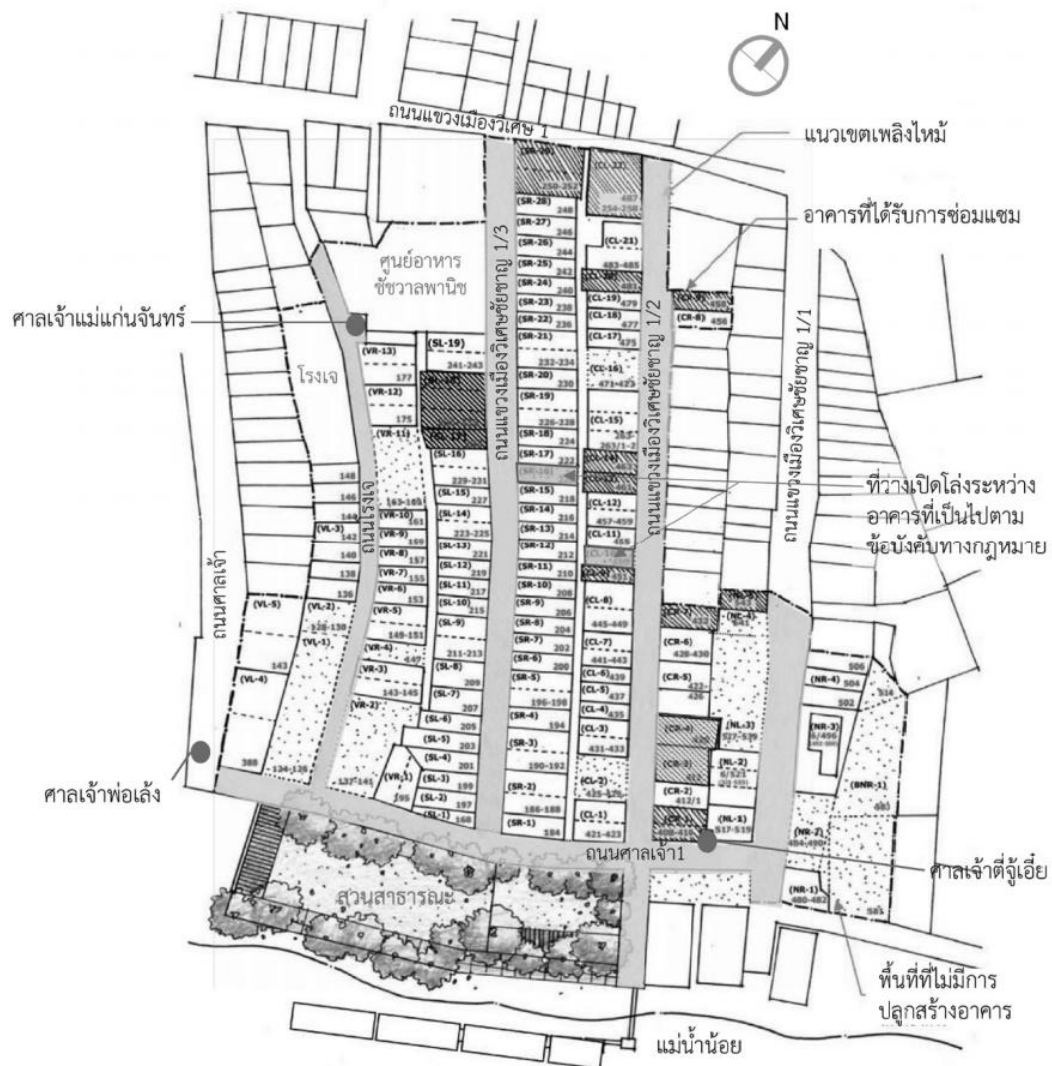
ภาพที่ 35 แสดงแนวคิดต่อบรรยากาศหลังการฟื้นฟูชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง (ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์, 2548)

ภาพที่ 36 ผังอาคารบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง แสดงผังเฉพาะเพื่อการฟื้นฟู เขตเพลิงไหม้ตลาด
ศาลเจ้าโรงทอง พ.ศ. 2549
(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549, p. 79)

จากภาพแสดงให้เห็นถึงโซนพื้นที่หลังจากเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ในปี พ.ศ. 2548 และได้รับการฟื้นฟูโดยแบ่งโซนอาคารได้ดังนี้

- 1) อาคารที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว
- 2) อาคารที่สามารถใช้โครงสร้างเดิมได้ แต่ควรลดจำนวนชั้นของอาคารลง
- 3) พื้นที่เปิดโล่งระหว่างอาคาร
- 4) สวนสาธารณะ

ภาพที่ 37 ผังอาคารบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง (หลังการฟื้นฟู) ในปี พ.ศ. 2558 เป็นผังเฉพาะเพื่อการฟื้นฟู เขตเพลิงไหม้ตลาดศาลเจ้าโรงทอง พ.ศ. 2549

(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549, p. 79)

ความหมายสัญลักษณ์ : NL หมายถึง ตลาดเหนือฝั่งซ้าย และ NR หมายถึง ตลาดเหนือฝั่งขวา
 CL หมายถึง ตลาดกลางฝั่งซ้าย และ CR หมายถึง ตลาดกลางฝั่งขวา
 SL หมายถึง ตลาดใต้ฝั่งซ้าย และ SR หมายถึง ตลาดใต้ฝั่งขวา
 VL หมายถึง ซอยโรงเจฝั่งซ้าย และ VR หมายถึง ซอยโรงเจฝั่งขวา
 1 หมายถึง ที่ว่าง/บ้าน/ตึกแถว โดยนับจากแม่น้ำน้อยมองเข้าสู่ภายในพื้นที่ตลาด

4.3.5 สรุปขนาดต่อสัดส่วนที่ดินของแต่ละห้องแถวในบริเวณพื้นที่เพลิงไหม้

ซึ่งมีโดยสังเขป ดังนี้

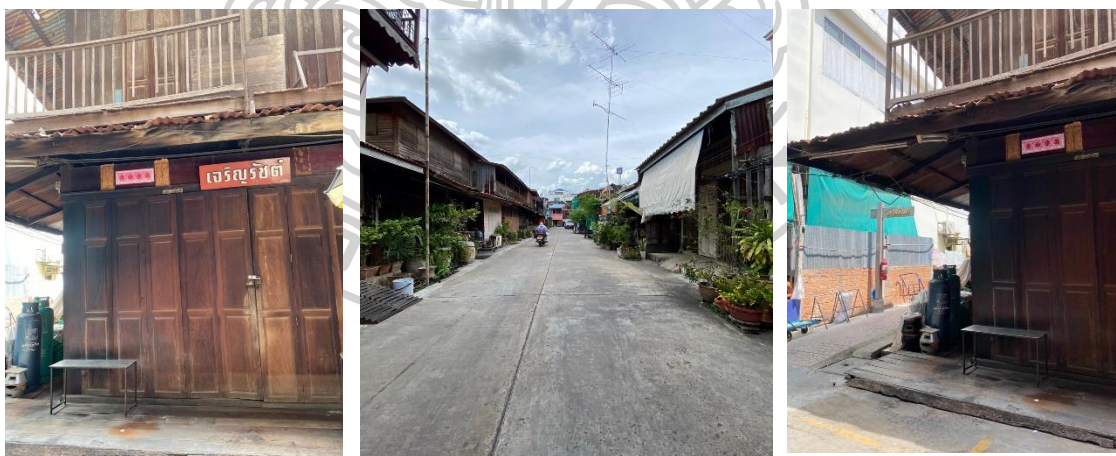
1) ขนาดที่ดินตามความกว้างมีขนาดตั้งแต่ 2.50 เมตร ถึง 29.00 เมตร แต่โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59 ของจำนวนที่ดินในพื้นที่เพลิงไหม้) มีขนาดความกว้างประมาณ 3.50 เมตร และตามความยาวมีขนาดตั้งแต่ 6.80 เมตร ถึง 18.00 เมตร

2) พื้นที่ของที่ดิน น้อยที่สุดมีขนาด 24.00 ตารางเมตร และที่มากที่สุด มีขนาด 145.50 ตารางเมตร ขนาดที่ดินตามโฉนดที่มีขนาดใหญ่ส่วนมากยังถูกแบ่งออกเป็นแปลงย่อยหรือแยกเป็นห้องแถวหลายห้อง ทั้งนี้ขนาดพื้นที่ดินโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 30-40 ตารางเมตร

3) ลักษณะอาคารที่ถูกเพลิงไหม้ส่วนใหญ่เป็นไม้ ด้านหลังบ้านติดกับอาคารเรือนไม้แถวถัดไป (ภาพที่ 38)

ภาพที่ 38 สถานที่จริงลักษณะชุมชนเรือนไม้เดิมก่อนถูกไฟไหม้

ภาพที่ 39 อาคารไม้ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง

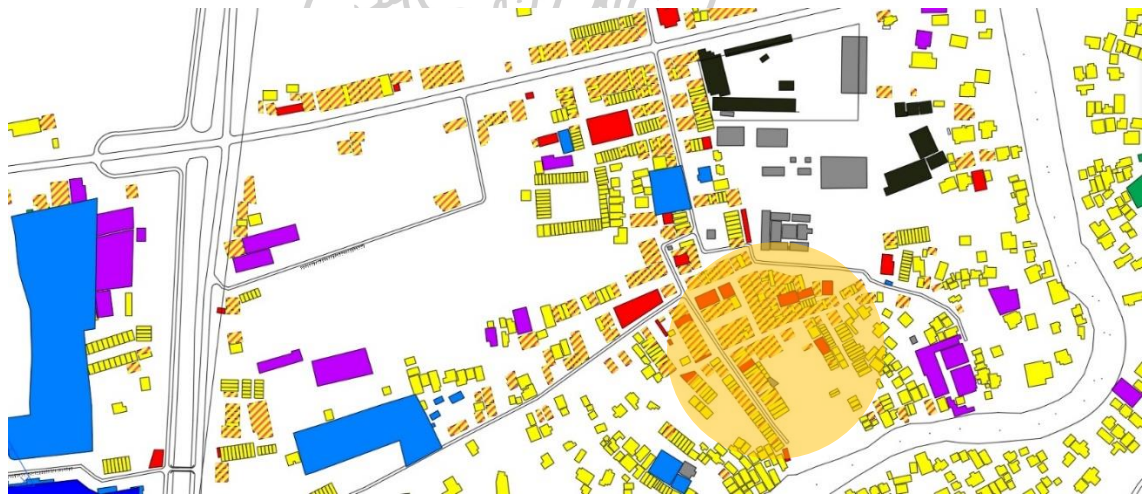
4.4 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

4.4.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณรอบชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมี 7 ประเภท ดังนี้

1) ที่อยู่อาศัย กระจุกตัวอยู่บริเวณริมแม่น้ำน้อย ซึ่งเป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่แต่เดิม และมีอาคารบ้านเรือนอยู่บ้างใกล้กับตลาด

- 2) ที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม อยู่ภายในบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทองและบริเวณใกล้เคียงจำนวนมากที่สุด เป็นตึกแถวสูง 3-4 ชั้น บริเวณพื้นที่ชั้นล่างใช้สำหรับค้าขาย ส่วนพื้นที่ด้านบนใช้อยู่อาศัย
- 3) พาณิชยกรรม อาคารประเภทนี้เพื่อค้าขายโดยเฉพาะ ซึ่งมีอยู่น้อย ส่วนใหญ่อยู่ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง
- 4) อุตสาหกรรม ภายในบริเวณตลาดเก่ามีอาคารประเภทนี้อยู่น้อยเพื่อความสะดวกในการขนส่ง ปัจจุบันโรงงานใหม่ตั้งอยู่ใกล้กับถนนสายหลัก
- 5) สถาบันการศึกษา เป็นโรงเรียนอยู่ใกล้กับวัด คือ โรงเรียนอนุบาลวัดนางใน และโรงเรียนอมราวินทยาภูมิ
- 6) สถาบันศาสนา วัดอยู่ใกล้ตลาดศาลเจ้าโรงทองมากที่สุดและเป็นวัดที่สำคัญของคนในชุมชน คือ วัดนางในธัมมิการาม
- 7) สถาบันราชการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราชพัสดุอยู่ติดถนน โดยพื้นที่ขนาดบริเวณทิศตะวันตกของตลาด คือ โรงพยาบาลวิเศษชัยชาญ

พื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

1. สีเหลือง	ที่อยู่อาศัย	แสดง การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน
2. สีเหลืองมีเส้นแฉงสีแดง	ที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม	
3. สีแดง	พาณิชยกรรม	
4. สีม่วง	อุตสาหกรรม	
5. สีเขียว	เกษตรกรรม	
6. สีเขียวมะกอก	สถาบันการศึกษา	
7. สีเทาอ่อน	สถาบันศาสนา	
8. สีน้ำเงิน	สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	

ภาพที่ 40 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณรอบชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

4.4.2 การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

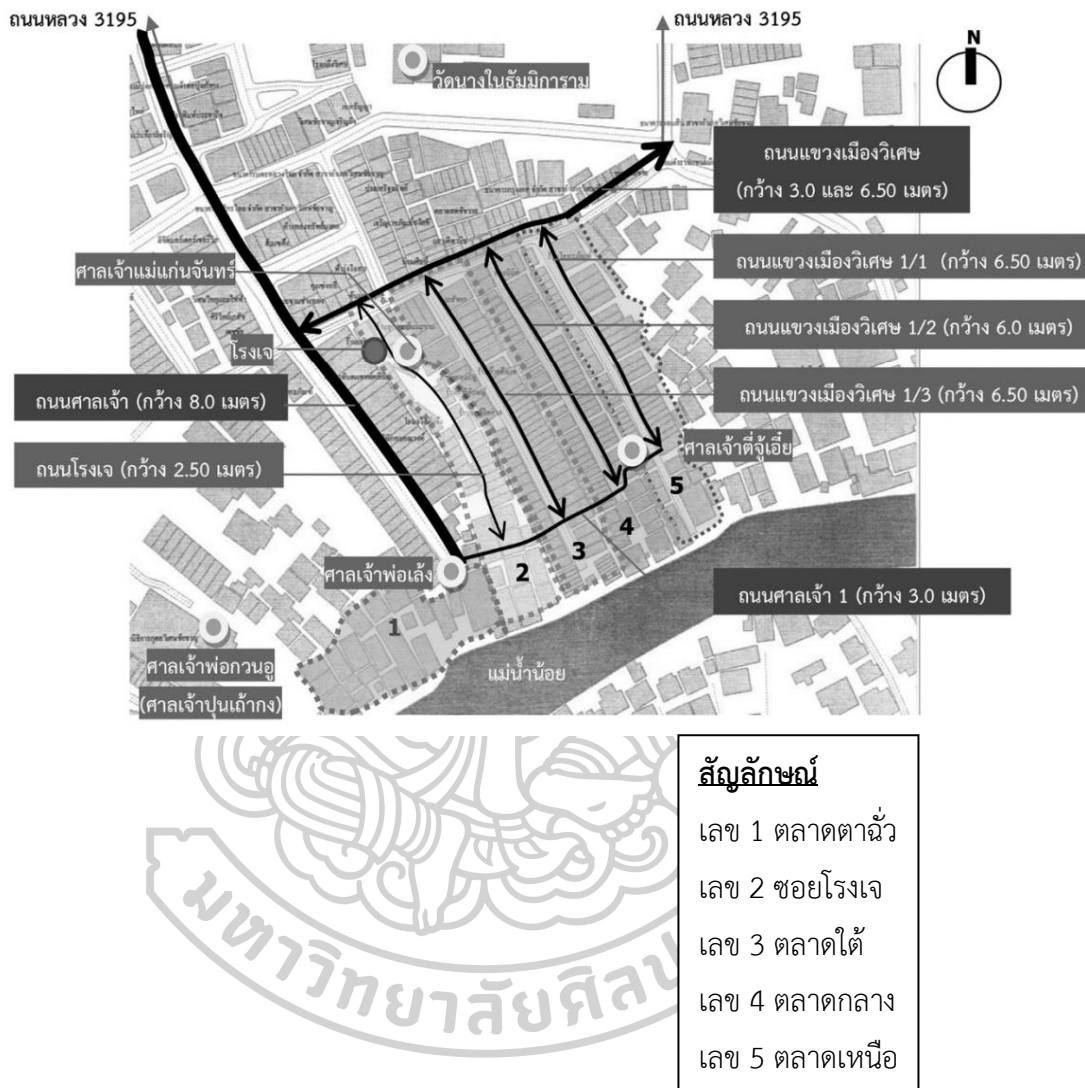
- 1) เดินทางโดยทางรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งสามารถเดินทางมาจากถนนทางหลวงหลัก และเลี้ยวขวาเข้าซอยวัดนางโนเพื่อจอดรถในสถานที่ภายในวัดและใกล้กับตลาดศาลเจ้าโรงทองได้โดยทางเดินเท้า
- 2) เดินทางโดยรถยนต์สาธารณะประจำทาง หรือรถเมล์ สถานที่รียังไม่เป็นทางการหรือยังไม่มีป้ายรถเมล์ชัดเจน
- 3) ทำรถตู้ประจำทาง สายกรุงเทพฯ - วิเศษชัยชาญ มีท่าประจำที่อยูบริเวณปากซอย (ถนนวิ่งทางเดียว) ทางออกมาจากชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 41 แผนที่แสดงตำแหน่งท่ารถต่าง ๆ

4.4.3 พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

โดยจากผังบริเวณแสดงรายละเอียดการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา โดยระบุรายละเอียดความกว้างของถนนที่มีความแตกต่างกัน ทั้งสายหลักและสายรอง

ภาพที่ 42 ผังบริเวณชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง และองค์ประกอบชุมชน
(เทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ, 2548)

จำแนกลักษณะอาคารจากผังบริเวณชุมชน ตลาดศาลเจ้าโรงทอง และองค์ประกอบชุมชน อาคารแถวที่ขนานถนนทั้ง 3 ตลาด และซอยโรงเจ มีทั้งที่เป็นเรือนแถวไม้และตึกแถวที่มีความสูงแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้สูง 2 ชั้น ยกเว้นชุมชนโรงเจที่เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว ส่วนตึกแถวเป็นอาคารที่มีโครงสร้างคอนกรีตซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก มีทั้งที่เป็นครึ่งตึกครึ่งไม้และเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูนทั้งหลัง ซึ่งอาคารเหล่านี้มีความสูง 2 ชั้น - 4 ชั้นครึ่ง เรือนแถวไม้และตึกแถวทั้ง 3 ตลาด และซอยโรงเจมีขนาดต่อสัดส่วนที่ดินของแต่ละห้องแถวที่แตกต่างกันไป เนื่องจากตั้งแต่ในอดีต

มีการแบ่งขายกรรมสิทธิ์ที่ดินอย่างเป็นอิสระ บ้านเรือนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเป็นห้องแถวไม้ผสมปูน 2 ชั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยเชื้อสายจีน ของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและพื้นที่สาธารณะ มีดังนี้

1) ลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

1.1) การยื่นชายคาและระเบียงในส่วนด้านหน้าของอาคารความยาวประมาณ 1.5 – 2 เมตร

1.2) ประตูบานเฟี้ยมไม้บริเวณด้านหน้าอาคาร

1.3) ช่องลมเหนือบานประตูทางเข้าอาคารที่มีการแกะสลักลายจากช่างท้องถิ่น ซึ่งแต่ละหลังจะมีรูปแบบไม่เหมือนกัน

2) พื้นที่สาธารณะ

2.1) แบริเวณริมแม่น้ำน้อย เพื่อสร้างร้านอาหารริมน้ำ เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว ได้บรรยากาศแบบวิถีทัศน์ที่สวยงามของแม่น้ำ (ภาพที่ 44)

2.2) พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำน้อย เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรม และพื้นที่สำหรับพักผ่อน เพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้งานอย่างอเนกประสงค์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง (ภาพที่ 45)

ภาพที่ 43 ลักษณะชุมชนโดยรอบตลาด

ภาพที่ 44 ลักษณะชุมชนริมน้ำน้อย

ภาพที่ 45 บริเวณพื้นที่ออกกำลังกายในชุมชน

ภาพที่ 46 บริเวณพื้นที่สาธารณะในชุมชน

4.5 ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

การสัญจรในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ได้แก่

1) ภายในชุมชนมีลักษณะเส้นทางถนนหรือทางคมนาคมขนาดเล็ก จึงเน้นเป็นการสัญจรทางเท้าเป็นหลัก (ภาพที่ 47)

2) การสัญจรทางเรือถูกลดบทบาทลงเนื่องจากมีการพัฒนาระบบถนนและเส้นทางคมนาคมมีบทบาทมากขึ้น แต่ยังคงมีการใช้เรือข้ามฝากขนาดเล็ก (ภาพที่ 48)

ภาพที่ 47 ลักษณะของตึกแถวในตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 48 ลักษณะของถนนบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 49 ทางเข้าโรงเรียนอนุบาลวัดนางใน

ภาพที่ 50 วัดนางในอัมมิการาม

ภาพที่ 51 โรงเรียนอนุบาลวัดนางใน

ภาพที่ 52 ที่จอดรถตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 53 ทารถวินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง

ภาพที่ 54 ทารถตู้และทารถเมล์

4.6 ข้อมูลทางด้านสังคม

ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป นับถือศาสนาพุทธ ภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีทั้งวัดและศาลเจ้าที่สำคัญสำหรับคนในชุมชน คือ วัดนางในธัมมิการาม ศาลเจ้ากวนอู และศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ใช้สำหรับทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ลักษณะการอยู่อาศัยของคนในชุมชนอยู่ในอาคารตึกแถว มีถนนด้านหน้าบ้านที่แคบ ส่งผลให้เกิดการจราจรติดขัดในช่วงที่มีปริมาณคนเข้ามาใช้งานจำนวนมาก ถนนทางเดินรถยนต์ในชุมชนบางซอยมีขนาดเล็กตั้งแต่ 2.5 เมตร จนถึง 8 เมตร ทำให้ไม่มีเครือข่ายทางเดินเท้าและทางจักรยานในชุมชน (ภาพที่ 55-61)

ภาพที่ 55 ทาเดินภายในชุมชน

ภาพที่ 56 ศาลเจ้าบริเวณด้านหลังชุมชน

ภาพที่ 57 ทางเข้าศาลเจ้าแควน้อย

ภาพที่ 58 ทางเดินภายในชุมชน (เชื่อมตลาดได้)

ภาพที่ 59 อาคารห้องแถวในชุมชน
(ด้านหลังตลาด)

ภาพที่ 60 การค้าขายภายในตึกแถว

ภาพที่ 61 บ้านเรือนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรง
ทองบริเวณริมแม่น้ำน้อย

ศิลปากร

4.7 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

ในพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองมีการค้าขายมายาวนับตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 เพราะเป็นพื้นที่ติดริมแม่น้ำน้อย ซึ่งปัจจุบันชุมชนยังมีการค้าขายเดิม ถึงจะเปลี่ยนจากการค้าขายทางน้ำเป็นทางบกแต่ร้านค้าที่เห็นในปัจจุบันยังมีกลิ่นไอความเป็นเอกลักษณ์อยู่ ถึงจะมีการสร้างใหม่ขึ้น ในปัจจุบันยังคงมีร้านขนมไทยโบราณสูตรดั้งเดิม ร้านอาหารที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ คือ ร้านขนมทรงนิมิต ร้านลูกจันทร์ ร้านพรพรรณ ขายขนมไทยหลายประเภท เช่น ขนมเกสรลำเจียก ขนมลูกเต๋า ขนมส้มปั้นนี้ ขนมไข่ปลา ขนมกลีบลำดวน ขนมبابิ่น ข้าวต้มมัด กล้วยปิ้งสูตรโบราณ และขนมครกสูตรโบราณหน้ากุ้ง ร้านอาหารนิรมิต และร้านกาแฟกาเจ้า เป็นต้น ซึ่งดึงดูดความสนใจให้ลูกค้ารายเก่าและรายใหม่เข้ามายังพื้นที่ตลาด ยังมีรูปแบบเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ธนาคาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านทอง ร้านขายของใช้ในชีวิตประจำวัน ขายของชำ ร้านขายเครื่องสำอางค์ ร้านขายดอกไม้ ร้านขายยา ร้านเคหะภัณฑ์ ร้านข้าวแกง ร้านเสริมสวย เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ตลาด และพื้นที่ใกล้เคียง (ภาพที่ 61)

ภาพที่ 62 รูปแบบการค้าขายบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทอง
(เพ็ญพัฒน์ โปธิ์ทอง, 2563)

บทที่ 5

การดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ผลการศึกษา

ผลการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม ในการสัมภาษณ์และกรอกแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ประกอบการในชุมชน ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมในการลงพื้นที่มาวิเคราะห์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของผู้ใช้พื้นที่เป็นข้อมูลทางด้านปริมาณที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาได้ต่อไป

5.1 การดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินงานบทนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มผู้นำชุมชน บุคลากรภาครัฐ นักท่องเที่ยว และนักศึกษารวมถึงลักษณะทางกายภาพที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์พื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยมีข้อมูลจากผู้ใช้งานพื้นที่ ปริมาณความต้องการใช้พื้นที่ สาธารณะ และนำมาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษา แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร แนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม และแนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะได้ต่อไป มีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

5.1.1 เก็บรวบรวมข้อมูล

จากการลงพื้นที่สำรวจโดยมีขอบเขตในการดำเนินงานทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตั้งถิ่นฐาน 2) ด้านการคมนาคม 3) การใช้ประโยชน์ที่ดิน 4) แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร 5) แนวทางการประเมินสถาปัตยกรรม 6) แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ ด้วยวิธีการบันทึกภาพถ่าย และระบุตำแหน่งลักษณะทางกายภาพที่สำคัญบนแผนที่

5.1.2 วิเคราะห์ข้อมูล

นำหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่กำหนดไว้จากบทที่ 2 มาทำการวิเคราะห์ร่วมกันกับพื้นที่ หลังจากลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว

5.1.3 สรุปผลที่ได้จากการวิจัย

สรุปผลจาก 6 องค์ประกอบหลัก ที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสำรวจพื้นที่ การรวบรวมข้อมูล และการแจกแบบสัมภาษณ์ผู้ใช้งานพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง

5.1.4 อภิปราย

สรุปผลจากการดำเนินการศึกษาโดยผู้วิจัย

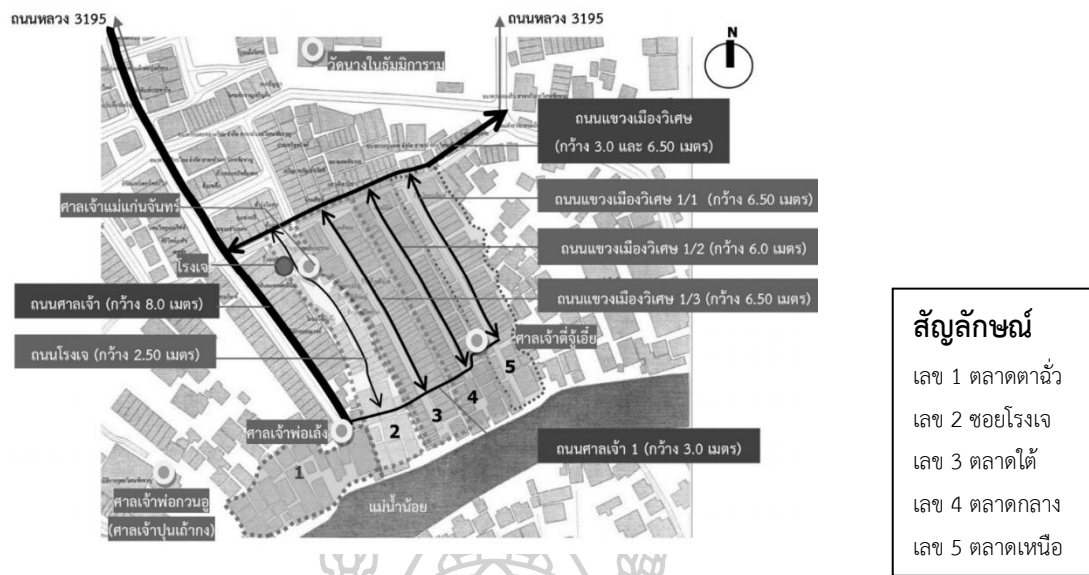
5.2 วิเคราะห์ผลการศึกษา

5.2.1 การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐาน

ตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นชุมชนดั้งเดิมของพื้นที่ มีการตั้งถิ่นฐานของตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เดิมมีการค้าขายทางเรือเป็นหลักจึงทำการค้าขายบริเวณท้ายตลาดที่ตั้งอยู่ติดแม่น้ำน้อย เดิมเป็นแหล่งการค้าขนาดใหญ่ของภาคกลางซึ่งการค้าขายแต่ก่อนจะเป็นทางเรือ ทางน้ำ แต่ปัจจุบันตลาดศาลเจ้าโรงทองยังคงอนุรักษ์เอกลักษณ์ของตลาดไว้แต่เปลี่ยนรูปแบบมาค้าขายทางบกตามรูปแบบการพัฒนาที่ได้เข้ามาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยพื้นที่เดิมริมแม่น้ำน้อย (ภาพที่ 63) โดยอนุรักษ์วัฒนธรรมของพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยเชื้อสายจีนไว้ตามเดิม ลักษณะของตลาดเป็นชอยตารางทางยาวตั้งฉากไปยังแม่น้ำน้อย สามารถเดินทะลุไปยังชอยด้านข้างได้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งมีทั้งตลาดตาฉั่ว ชอยโรงเจ ตลาดใต้ ตลาดกลาง และตลาดเหนือ (ภาพที่ 64)

ภาพที่ 63 แผนที่เส้นทางหลักเข้าถึงพื้นที่

ภาพที่ 64 แผนที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
(เทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ, 2548)

5.2.2 การวิเคราะห์โครงข่ายถนน

พื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองในปัจจุบันมีโครงข่ายการคมนาคมโดยทางบกเป็นหลักซึ่งเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ใช้ทางน้ำเป็นหลัก โดยมีทั้งสายหลักและสายรองในการเข้าถึงพื้นที่ ในส่วนของพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีลักษณะโครงข่ายถนนตัดทุกซอยและด้านหน้า ด้านหลังตลาดไปจนถึงบริเวณริมแม่น้ำน้อย โดยการเดินทางมาจากเส้นทางสายหลักทางหลวง และเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนสายรอง 1 หรือถนนสายรอง 2 (บริเวณทางเข้าวัดนางในฉิมมาราม) ได้เช่นกัน แต่ทางเข้าถนนสายรอง 2 จะสามารถเข้าสู่พื้นที่จอดรถได้อย่างสะดวกสบายมากกว่าถนนสายรอง 1 เป็นต้น ด้านหน้าตลาดมีถนนสายรองตัดผ่านทำให้เข้าสู่พื้นที่ได้สะดวกสบายยิ่งขึ้น จุดสังเกตของป้ายทางเข้าตลาดยังไม่เป็นที่เด่นชัดให้มองเห็นง่ายต่อการเข้าถึง ภายในชุมชนมีซอยเชื่อมกันได้ทุกซอยไปถึงทำน้ำด้านหลังตลาด โดยมีขนาดที่พอดีกับการใช้งานภายในชุมชน (ภาพที่ 65)

ภาพที่ 65 แผนที่เส้นทางสายหลักและสายรองในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
(เทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ, 2548)

ภาพที่ 66 เส้นทางทางเข้าพื้นที่ถนนสายรองทั้ง 2 เส้นทาง

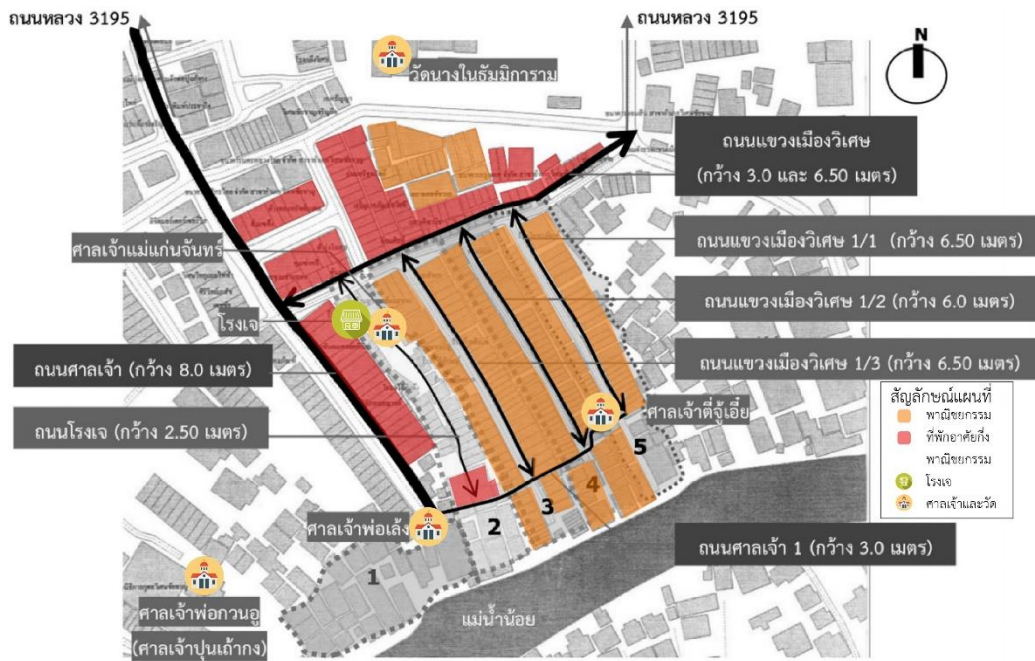
ภาพที่ 67 ถนนสายรอง ด้านหน้าทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทองที่เชื่อมโยงมาจากทางเข้า

ภาพที่ 68 เส้นทางโครงข่ายย่อยในพื้นที่ชุมชนที่ตัดผ่านทุกซอยของชุมชน

5.2.3 การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองมีความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ ทั้งด้านการค้า (ภาพที่ 69) ด้านที่อยู่อาศัย (ภาพที่ 70) การจัดกิจกรรมตามจารีตประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ เช่น ไหว้เจ้าโดยคนในชุมชนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากในพื้นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนมาตั้งแต่ดั้งเดิม แต่เดิมที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองจะมีการค้าขายอย่างคึกคักด้านริมแม่น้ำน้อย เพราะสมัยก่อนทำการค้าทางน้ำเป็นหลัก ยังไม่มีการตัดถนน ปัจจุบันช่วงบริเวณริมแม่น้ำส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงจากที่มีการค้าขาย เปลี่ยนเป็นอยู่อาศัยอย่างเดียว ดังนั้นการพัฒนาตลาดศาลเจ้าโรงทองที่มุ่งเน้นทางเข้าหลักจากถนน ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินติดถนนมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ภาพที่ 69 ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารและตำแหน่งสถานที่สำคัญในตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 70 ลักษณะอาคารในตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 71 ภาพวาดบนผนังในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 72 ทางเข้าศาลเจ้าพ่อกวนอู

ภาพที่ 73 ทางเข้าศาลเจ้าพ่อกวนอู

5.2.4 การวิเคราะห์กลุ่มอาคาร

จากการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีการเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนจากที่เคยทำการค้าขายในอาคารพาณิชย์ทั้งหมด ปัจจุบันอาคารพาณิชย์มีการค้าขายลดลงเปลี่ยนแปลงเป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้นผสมผสานกันในพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง แต่ในพื้นที่ยังคงพัฒนาด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยพื้นที่ไม่ได้เกิดความหนาแน่นหรือแออัดในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ในเรื่องของพื้นที่บริการจอดรถสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวหรือนักทัศนาจรอีกด้วย

ภาพที่ 74 ภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 75 อาคารไม้ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง

5.2.5 การวิเคราะห์ด้านสถาปัตยกรรม

จากการสำรวจพื้นที่พบว่าภายในพื้นที่มีลักษณะอาคารบางกลุ่มที่เป็นลักษณะหน้าตาที่คล้ายคลึงกัน แต่มีเอกลักษณ์ของอาคารไม้ ในส่วนของพื้นที่ที่ไม่ได้ถูกฟื้นฟูเป็นลักษณะไม้เก่าดั้งเดิม (ภาพที่ 76) ในส่วนอาคารที่ฟื้นฟูเป็นลักษณะอาคารไม้ใหม่มีความสอดคล้องกับเรือนไม้ดั้งเดิม (ภาพที่ 77) มีบางอาคารเป็นคอนกรีตที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ (ภาพที่ 78) แต่บางอาคารที่เป็นอาคารสมัยใหม่แต่ไม่ได้มีลักษณะอาคารหรือรูปร่างหน้าตาที่กลมกลืนกับพื้นที่ (ภาพที่ 79)

ภาพที่ 76 อาคารไม้ดั้งเดิม

ภาพที่ 77 อาคารใหม่ที่มีการฟื้นฟู

ภาพที่ 78 อาคารไม้ผสมอาคารปูนที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 79 อาคารปูนสมัยใหม่ที่มรสีสันไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

5.2.6 การวิเคราะห์บริเวณพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะในชุมชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในชุมชนที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำ ที่ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดสรรให้หลากหลายเพื่อเข้ากับชุมชนที่มีความหลากหลายทางกิจกรรม ช่วงวัย และได้ทุกช่วงเวลา ซึ่งในพื้นที่ส่วนนี้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงได้เพราะเส้นทางเชื่อมต่อกับเส้นทางภายในตลาด แต่เนื่องจากเส้นทางการเข้าถึงไม่มีจุดสนใจของการเดินทางเข้ามาสู่พื้นที่สาธารณะจึงไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการ โดยในพื้นที่จะสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย เช่น ลานออกกำลังกายเครื่องเล่น (ภาพที่ 80) พื้นที่นั่งพักผ่อน (ภาพที่ 81) ศาลาริมน้ำ (ภาพที่ 82) และลานกิจกรรมในร่ม (ภาพที่ 83) ส่วนพื้นที่ในส่วนของตลาดจะไม่มีพื้นที่สาธารณะในการทำ

กิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากภายในตลาดมีลักษณะเป็นตึกแถวติด ๆ กัน มีเพียงช่องว่างระหว่างอาคาร ตามกฎหมายเท่านั้น ในจุดนี้จึงทำให้พื้นที่ตลาดชุมชนศาลเจ้าโรงทองขาดจุดบริการนั่งท่องเที่ยวในส่วนพื้นที่ตลาด แต่ในส่วนของชุมชนมีพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่โล่งเพื่อเป็นจุดนัดพบ พื้นที่นั่งพักคอย พื้นที่แวะพัก เป็นต้น

ภาพที่ 80 ลานกิจกรรม

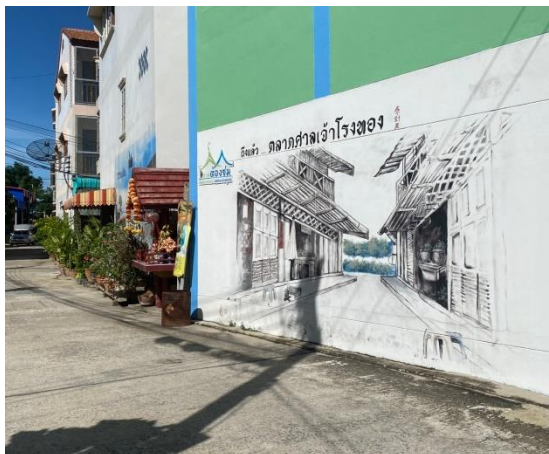
ภาพที่ 81 พื้นที่ริมแม่น้ำน้อย

ภาพที่ 82 สวนสาธารณะ

ภาพที่ 83 ลานโล่งริมแม่น้ำน้อย

ภาพที่ 84 บริเวณลานสาธารณะในชุมชน

ภาพที่ 85 บริเวณสวนสาธารณะ

5.2.7 ผลจากการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจงกลุ่มประชาชนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งในแบบสัมภาษณ์จะเป็นลักษณะแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อพื้นที่ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ด้านแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมตลาดศาลเจ้าโรงทอง (ภาพที่ 86-91) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1.1) กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้มาเยือน จำนวน 5 คน

1.2) กลุ่มผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มายาวนาน ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 5 คน

1.3) กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าประจำในพื้นที่ หรือพ่อค้า แม่ค้า จำนวน 5 คน

โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบการสอบถามเชิงสัมภาษณ์นี้ได้ดำเนินการเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2563 มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ความเห็นต่อพื้นที่

จากนักท่องเที่ยวหรือนักทัศนาจร ผลจากการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ในจำนวน 5 ชุด โดยพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีชื่อเสียงโด่งดังเรื่องขนมไทยโบราณ มีเอกลักษณ์ความเป็นตลาดดั้งเดิมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และอยู่ใกล้บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลักในจังหวัดอ่างทอง นักท่องเที่ยวหรือนักทัศนาจรจึงรู้จักสถานที่ได้จากสื่อออนไลน์ สื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่าง ๆ เป็นต้น และในที่นี่ผู้วิจัยได้แบ่งส่วนคำถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 อายุ อาชีพ เพศ

ส่วนที่ 2 ส่วนแสดงความคิดเห็น แบ่งเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้

- การตั้งถิ่นฐาน
- ด้านการคมนาคม
- การใช้ประโยชน์ที่ดิน
- แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร
- แนวทางการประเมินงานสถาปัตยกรรม
- แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ พร้อมเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านอื่น ๆ

สรุปผลจากการรวบรวมแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มนักท่องเที่ยวและนักทัศนจร สามารถสรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 รายละเอียดข้อมูลผู้ทำแบบสัมภาษณ์ประเภทนักท่องเที่ยว

มีผู้ทำแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 5 คน มีอายุ 27 29 43 57 และ 66 ปี โดยเป็นเพศหญิง ร้อยละ 60 และเพศชายร้อยละ 40

กลุ่มที่ 2 รายละเอียดข้อมูลผู้ทำแบบสัมภาษณ์ประเภทผู้นำชุมชนและภาครัฐ

มีผู้ทำแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 5 คน มีอายุ 53 55 62 65 และ 75 ปี โดยเป็นเพศหญิง ร้อยละ 60 และเพศชายร้อยละ 40

กลุ่มที่ 3 รายละเอียดข้อมูลผู้ทำแบบสัมภาษณ์ประเภทผู้ประกอบการ

มีผู้ทำแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 5 คน มีอายุ 37 58 65 71 และ 77 โดยเป็นเพศหญิงร้อยละ 60 และเพศชายร้อยละ 40

ภาพที่ 86 สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 87 สัมภาษณ์แม่ค้าขายขนม

ภาพที่ 88 สัมภาษณ์แม่ค้าขายกล้วยปิ้ง

ภาพที่ 89 สัมภาษณ์ร้านขายยา

ภาพที่ 90 สัมภาษณ์แม่ค้าขายขนม
(เพ็ญพัฒน์ โพธิ์ทอง, 2563)

ภาพที่ 91 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

5.3 สรุปผลการลงพื้นที่สอบถามความคิดเห็นจากแบบสัมภาษณ์

5.3.1 สรุปความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

จากการลงพื้นที่ทำแบบสัมภาษณ์ เพื่อถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรที่ได้มาสัมผัสกับพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยได้ทำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมายจำนวน 5 คน โดยแบ่งเป็นเพศหญิงร้อยละ 60 และเพศชายร้อยละ 40 มีช่วงอายุตั้งแต่ 53-65 ปี และมีอาชีพแตกต่างกันออกไป โดยสรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

1) ตลาดศาลเจ้าโรงทองหลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2548 เกิดมีการฟื้นฟูพัฒนาหรืออนุรักษ์ชุมชนได้เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (การตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์) โดยผู้วิจัยให้ข้อมูลเหตุการณ์ไฟไหม้และลักษณะการฟื้นฟูพัฒนาหรืออนุรักษ์ชุมชนของตลาดศาลเจ้าโรงทอง

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร ร้อยละ 60 มีความเห็นว่าเป็นเหมาะสม เพราะในการฟื้นฟูหลังจากเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาฟื้นฟูออกแบบชุมชนใหม่ วางผังชุมชน และออกแบบหน้าตาอาคารให้คงมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และประชาชนในชุมชนร่วมใจกันอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ด้วย

2) ปัจจุบันชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ในการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ มีความเหมาะสมหรือไม่ในการเข้าถึง และมีความชัดเจนของเส้นทางหรือไม่ (ด้านการคมนาคม)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจร นักท่องเที่ยวทั้งหมด ให้ความเห็นตรงกันว่า การเข้าถึงหากมาในครั้งแรกจะเข้ามาซับซ้อนด้วยป้ายบอกทางที่ไม่ได้ชัดเจน จากถนนใหญ่เป็นทางลงสะพานซึ่งมีโอกาสสูงที่จะเลยทางเข้าได้ ส่วนทางเข้า 2 เป็นทางเข้าของวัดนางใน ซึ่งทางวัดได้ร่วมมือกับตลาดศาลเจ้าทำพื้นที่ให้เป็นที่จอดรถ และสามารถเดินได้ถึงหน้าตลาด (ประมาณ 5-10 เมตร) จึงอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการสื่อสาร เช่น ป้ายทางเข้าให้มีความชัดเจนในการเข้าสู่พื้นที่ได้ง่ายขึ้น

3) ในชุมชนมีการทำกิจกรรม หรือประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับการกิจกรรม ตั้งแต่อดีตก่อนที่จะฟื้นฟูพื้นที่จนถึงปัจจุบัน (การใช้ประโยชน์ที่ดิน)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจร ในส่วนนี้ทางพื้นที่ยังไม่เคยจัดกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมได้ นอกจากตลาดโบราณเพื่อทำการจับจ่ายซื้อของ และเข้าถึงบ้านเรือนโบราณในพื้นที่เท่านั้น

4) ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนมีเอกลักษณ์ ที่มีความเหมาะสมหรือไม่ (แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจร ทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสม เนื่องจากชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองยังคงมีกลิ่นไอเอกลักษณ์หน้าตาอาคารที่เป็นจีนผสมไทยโบราณ ที่ดูเหมาะสมกับพื้นที่

5) พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองลักษณะ รูปร่าง หน้าตาอาคาร มีเอกลักษณ์ที่ติดอยู่หรือควรฟื้นฟูหรือไม่ อย่างไร (แนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจร ร้อยละ 80 ให้ความเห็นว่า หลังจากการฟื้นฟู พื้นที่มีเอกลักษณ์หน้าตาอาคารที่ติดอยู่แล้ว และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในรูปแบบการค้าไทย - จีนผสมผสาน 1 ใน 5 ด้านรูปร่างหน้าตาอาคารโดยรวมควรมีการปรับปรุงในบางจุดที่มีการฟื้นฟูไม่ถึง ยังม้ออาคารที่เป็นที่รกร้างจากเหตุการณ์เพลิงไหม้ และบางบ้านไม่ได้ให้ความร่วมมือในเชิงการค้า หรือความสวยงามของเอกลักษณ์เช่น มีการตากผ้าหน้าบ้าน เป็นต้น

6) ตลาดศาลเจ้าโรงทองควรมีพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำกิจกรรมชุมชนเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร (แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจร 100% ให้ความเห็นว่า ต้องการพื้นที่สาธารณะบางส่วน เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อน หรือจุดรวมตัวในส่วนของการรับประทานอาหาร หรือนัดพบกันในหมู่คณะที่ไปด้วยกัน หรือพื้นที่นั่งชั่วคราวริมทาง

5.3.2 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ

จากการลงพื้นที่ทำแบบทดสอบเพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชนจำนวนร้อยละ 70 และพนักงานหน่วยงานภาครัฐจำนวนร้อยละ 40 ที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่โดยตรง และใกล้ชิดกับพื้นที่โดยสรุปความคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ตลาดศาลเจ้าโรงทองหลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2548 เกิดมีการฟื้นฟูพัฒนาหรืออนุรักษ์ชุมชนได้เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (การตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ มีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสม เนื่องจากหลังเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ ได้มีหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าช่วยเหลือ จนได้รูปแบบของชุมชนที่ทำการออกแบบร่วมกันทั้งหมด 4 แบบ และได้สร้างอาคารใหม่ขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อทดแทนที่เสียหายจากเหตุการณ์เพลิงไหม้

2) ปัจจุบันชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ในการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ มีความเหมาะสมหรือไม่ในการเข้าถึง และมีความชัดเจนของเส้นทางหรือไม่ (ด้านการคมนาคม)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 60 มีความเห็นว่าจะไม่เหมาะสม เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ เช่น ป้ายทางเข้าไม่มีจุดเด่นที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ผู้มาท่องเที่ยวเข้าถึงยากและซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความชบเซา ในส่วนของทางเดินในตลาดมีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว

3) ในชุมชนมีการทำกิจกรรม หรือประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับการกิจกรรม ตั้งแต่อดีตก่อนที่จะฟื้นฟูพื้นที่จนถึงปัจจุบัน (การใช้ประโยชน์ที่ดิน)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 60 มีความเห็นว่าจะไม่เหมาะสม มีการจัดกิจกรรมร่วมกันของคนในพื้นที่ แต่ยังไม่เคยมีการจัดกิจกรรมของคนนอกพื้นที่ เนื่องจากภาครัฐไม่ได้ให้การสนับสนุน หรือการพัฒนาพื้นที่กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4) ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนมีเอกลักษณ์ ที่มีความเหมาะสมหรือไม่ (แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ มีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสม ไม่แออัดเป็นสัดส่วนเหมาะสมในการค้าขาย และใช้สอยพื้นที่ส่วนตัวได้ไม่วุ่นวาย

5) พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองลักษณะ รูปร่าง หน้าตาอาคาร มีเอกลักษณ์ที่ติดอยู่หรือควรฟื้นฟูหรือไม่ อย่างไร (แนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 80 มีความคิดเห็นว่ามี ความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากรูปแบบอาคารอยู่ในกำหนดการของภาครัฐ ที่เป็นความรับผิดชอบของเทศบาลที่ออกแบบ และสร้างให้อาคารบ้านเรือนเป็นเอกลักษณ์ที่เหมือนกัน

6) ตลาดศาลเจ้าโรงทองควรมีพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำกิจกรรมชุมชนเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร (แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 60 ให้ความเห็น ว่าต้องการพื้นที่สาธารณะ หรือฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะในการทำกิจกรรม เพราะมีพื้นที่เดิมบางส่วนของเทศบาลไม่ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดพื้นที่รกร้าง ทรุดโทรม ไม่มีคนเข้าใช้

5.3.3 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการ

จากการลงพื้นที่ทำแบบสัมภาษณ์ เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการ ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน 5 คน ได้มีความคิดเห็น ดังนี้

1) ตลาดศาลเจ้าโรงทองหลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2548 เกิดมีการฟื้นฟูพัฒนาหรืออนุรักษ์ชุมชนได้เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (การตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ มีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสม เพราะหน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยเหลือสิ่งการออกแบบในการฟื้นฟูหลังเหตุการณ์เพลิงไหม้ ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิมไว้ผสมผสานกับความเป็นปัจจุบัน

2) ปัจจุบันชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ในการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ มีความเหมาะสมหรือไม่ในการเข้าถึง และมีความชัดเจนของเส้นทางหรือไม่ (ด้านการคมนาคม)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 80 มีความเห็นว่ามีไม่เหมาะสม เรื่องของการเข้าถึงเส้นทางที่เข้าสู่ตลาดมีความซับซ้อน ไม่มีการโฆษณาที่ดี ขาดป้ายบอกทาง และจุดสังเกตที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือจุดแวะพักให้มีจุดเด่นเพื่อการเข้าถึง แต่ผู้ทำแบบสัมภาษณ์อีก 1 ราย ให้ความเห็นว่า ได้รับจากการช่วยเหลือจากวัดนางโน ที่เปิดเส้นทางให้สามารถเข้ามาจากทางวัดและจอดรถด้านในวัด เพื่อเดินเชื่อมเข้ามายังตลาดได้สะดวก

3) ในชุมชนมีการทำกิจกรรม หรือประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรม ตั้งแต่อดีตก่อนที่จะฟื้นฟูพื้นที่จนถึงปัจจุบัน (การใช้ประโยชน์ที่ดิน)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 80 มีความเห็นว่าชุมชนมีการจัดกิจกรรมในชุมชนตามประเพณีต่าง ๆ เช่น พิธีไหว้เจ้า ลอยกระทง ถ้าเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยจะร่วมมือกันใส่ชุดไทยออกมาประกอบอาชีพ

4) ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนมีเอกลักษณ์ ที่มีความเหมาะสมหรือไม่ (แนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ มีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสมทั้งหมด เนื่องจากหลังที่ภาครัฐเข้ามาฟื้นฟูรูปแบบของตลาดให้เป็นไปตามที่เทศบัญญัติ โดยคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ไทย - จีน ดั้งเดิมของพื้นที่

5) พื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองลักษณะ รูปร่าง หน้าตาอาคาร มีเอกลักษณ์ที่ติดอยู่หรือควรฟื้นฟูหรือไม่ อย่างไร (แนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 80 มีความเห็นว่าเหมาะสมดีในการฟื้นฟู เพราะมีการออกแบบมาจากหน่วยภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมี 4 แบบ ให้เลือกหน้าตาอาคารให้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยเทศบาลก่อสร้างให้มีผลบังคับใช้ทุกหลังคาเรือน

6) ตลาดศาลเจ้าโรงทองควรมีพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำกิจกรรมชุมชนเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร (แนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ)

- ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนและพนักงานรัฐ ร้อยละ 60 มีความเห็นว่าต้องการพื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่สาธารณะที่สามารถให้นักท่องเที่ยวหรือคนในชุมชนได้แวะพัก หรือทำกิจกรรมร่วมกันหรือจุดนัดพบ จากเดิมที่มีลานกิจกรรมสวนสาธารณะแต่เข้าถึงยาก เพราะต้องผ่านจุดที่เป็นบ้านพักอาศัยเข้ามาด้านริมแม่น้ำซึ่งแทบไม่มีผู้ใช้งาน

5.4 สรุปผลการดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ผล

จากการวิเคราะห์ทางกายภาพและผลจากการสอบถามในพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ผู้วิจัยพบข้อสรุป ดังนี้

5.4.1 ด้านการตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์

ผู้วิจัยพบว่า หลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้ตลาดศาลเจ้าโรงทองในปี พ.ศ. 2548 ทางหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้ร่วมมือกันฟื้นฟูโดยการสร้างตลาดขึ้นใหม่ โดยอิงกับเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมเดิมของพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง และทำ

การฟื้นฟูออกมาในเวลาอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีความสามัคคีกันในกลุ่ม ผู้วิจัยพบว่าลักษณะทางกายภาพมีความเหมาะสมในด้านการตั้งถิ่นฐานเชิงอนุรักษ์

5.4.2 ด้านโครงข่ายถนน

ผู้วิจัยพบว่าในกลุ่มชนไม่มีการตัดถนนสายหลักกลางชุมชน ทำให้ชุมชนยังคงไม่ถูกแบ่งแยกมีเพียงถนนหรือซอยภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองที่มีขนาดเหมาะสมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ส่วนการเข้าถึงพื้นที่ที่มีความไม่ชัดเจนเรื่องทางเข้าจากถนนหลักสู่ถนนรอง หากเป็นนักท่องเที่ยวหรือนักทัศนาจรมาในพื้นที่ ถ้าเดินทางมาจากเส้นทางหลวงสายหลักจะค่อนข้างเข้าถึงยาก เพราะป้ายหรือการสื่อสารหรือสื่อโฆษณาไม่ชัดเจน เนื่องจากพื้นที่ไม่ได้ตั้งอยู่ถนนสายหลัก และในส่วนของตัวตลาดมีเส้นทางด้านหน้าที่เป็นทางรถสวนกันได้ จึงมีความเห็นว่าเรื่องการเข้าถึงไม่เหมาะสมเท่าที่ควร

5.4.3 ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ผู้วิจัยพบว่า ในพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองยังไม่เคยจัดกิจกรรมร่วมกับคนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ มีเพียงแต่กิจกรรมตามประเพณีที่ทางรัฐจัดขึ้นเป็นประจำปีเฉพาะคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ประจำหรือใกล้เคียงเข้ามาร่วมกิจกรรมเท่านั้น เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีไหว้เจ้า ซึ่งประเพณีหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ควรเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวหรือนักทัศนาจรมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชน เพื่อส่งเสริมชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองให้เป็นพื้นที่เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม และคงความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรม ส่วนด้านชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายอยู่รวมกันในพื้นที่เดียวกัน เช่น การค้าขาย ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

5.4.4 ด้านแนวทางการประเมินกลุ่มอาคาร

ผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงเพราะเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ตลาดครั้งใหญ่จึงมีการฟื้นฟูตลาดแห่งนี้ขึ้นโดยการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชนในชุมชนจนทำให้ประสบความสำเร็จด้านการฟื้นฟูภายในเวลาที่รวดเร็ว และการพัฒนาของพื้นที่ทำให้เกิดการเติบโตของพื้นที่ทั้งด้านการค้า และการอยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้น ชุมชนมีการวางผังจัดสรรพื้นที่ได้เหมาะสมและไม่แออัด

5.4.5 ด้านแนวทางการประเมินทางสถาปัตยกรรม

ผู้วิจัยพบว่า หลังจากการฟื้นฟูหลังเหตุการณ์เพลิงไหม้ ทางชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองส่วนใหญ่มีการฟื้นฟูที่ดี และไปในทางเดียวกันกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน แต่มีในบางพื้นที่มีลักษณะไม่เหมาะสม และค่อนข้างขัดแย้งกับภาพลักษณ์เชิงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ เช่น มีการสร้างอาคารคอนกรีตแทนอาคารไม้ โดยที่ใช้สีสันทึบฉูดฉาด และการออกแบบหน้าต่างอาคารเป็นแบบสมัยใหม่ ไม่ได้เข้ากับเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่

5.4.6 ด้านแนวทางการประเมินพื้นที่สาธารณะ

ผู้วิจัยพบว่า ในพื้นที่ชุมชนมีการสร้างพื้นที่สาธารณะชุมชน ที่มีทั้งพื้นที่ออกกำลังกาย พื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกันในร่ม พื้นที่พักผ่อนบริเวณด้านริมแม่น้ำน้อย โดยไม่ได้มีจุดสนใจหรือจุดนำสายตาให้พื้นที่เชื่อมต่อกับส่วนตลาดที่มีการค้าขายและมินีกท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการในปัจจุบัน จึงเห็นได้ว่าตลาดศาลเจ้าโรงทองขาดการเตรียมพื้นที่สาธารณะสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ เช่น พื้นที่จุดนัดหมาย จุดรอ จุดนั่งพัก จุดทานอาหาร หรือที่อำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่องการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สรุปได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการใช้พื้นที่ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองโดยการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Environment)

สรุปผลการศึกษาจากงานวิจัย เป็นการวิเคราะห์เชิงสรุปผล โดยอ้างอิงจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ได้ตั้งไว้ด้านการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม รวมทั้งข้อมูลที่ได้ศึกษาจากบทที่ 2 ทฤษฎีหลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องและปัญหาต่าง ๆ ในงานวิจัยครั้งนี้

การวิจัยพบว่า พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่การค้าเชิงวัฒนธรรมที่ส่วนใหญ่มีกลุ่มผู้ใช้งานเป็นนักท่องเที่ยว ทั้งที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่ห่างไกล แต่เดิมพื้นที่มีลักษณะการค้ามาตั้งแต่สมัยค้าขายทางน้ำเป็นหลัก โดยมีแม่น้ำน้อยเป็นเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญ แต่การเปลี่ยนแปลงเมื่อความเจริญเข้ามา ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองจึงเปลี่ยนมาค้าขายทางบก ซึ่งยังคงเอกลักษณ์ของตลาดโบราณที่มีความเป็นไทยจีนของคนในพื้นที่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมหรือพฤติกรรมในพื้นที่จะเป็นตลาดช่วงเช้าจนถึงเย็นเปิดทุกวัน การค้าเป็นสินค้าท้องถิ่นโบราณ ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือของที่มีในท้องถิ่นที่จังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหาร และอีกหนึ่งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะมาแวะสักการะศาลเจ้าพ่อกวนอูที่อยู่ในพื้นที่แต่ดั้งเดิม ด้านการบริการนักท่องเที่ยว วัดนางในที่อยู่ตรงข้ามตลาดศาลเจ้าโรงทองให้ความร่วมมือเปิดเป็นพื้นที่บริการที่จอดรถ และห้องน้ำให้บริการนักท่องเที่ยว ภายในตลาดมีตึกแถวที่มีลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารแบบเชิงพาณิชย์ที่เป็นที่อยู่อาศัยร่วมด้วย จึงเป็นชุมชนที่มีพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้คนในชุมชน ด้านหลังตลาดบริเวณริมแม่น้ำน้อย และลานกิจกรรมที่ทางรัฐได้สร้างไว้ให้ชุมชนเพื่อพักผ่อน พบปะกันในชุมชน มีร่มเงา ศาลาริมน้ำ และเครื่องออกกำลังกาย สำหรับคนในชุมชนเข้ามาใช้งาน แต่นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก ถึงแม้ว่าจะสามารถเดินเข้ามาผ่านยังตลาด ด้วยทางเข้าที่ต้องเดินผ่านในส่วนของตลาดที่ถูกปิดร้างได้ถูกเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัยซึ่งค่อนข้างส่วนตัว และไม่มีการค้าขายในบริเวณนี้ ทำให้ไม่ได้เป็นจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินผ่านเข้ามายังจุดนี้เพื่อชื่นชมบรรยากาศริมแม่น้ำน้อย และภายในตลาดยังขาดจุดนัดพบ จุดพัก จุดนั่งรับประทานอาหาร นอกจากร้านขายอาหารที่มีที่นั่งเฉพาะรับประทานอาหารที่ซื้อจากร้านเท่านั้น ส่วนพื้นที่บริการสาธารณะอื่น ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวยังไม่มีให้บริการ

ด้านการเข้าถึงพื้นที่ สามารถเข้าถึงได้ทั้งจากรถประจำทางสาธารณะ และรถยนต์ส่วนบุคคล มีถนนสายสองตัดผ่านด้านหน้าตลาดสะดวกต่อการเข้าถึง คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3195 และ 3454 แต่ป้ายบอกทางจากถนนใหญ่ (ถนนสายหลัก) ยังไม่ชัดเจนทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามายังตลาดเกิดความสับสน

ด้านการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ประจำชาติ มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ยังไม่เคยมีการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกันเท่านั้น เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เทศกาลไหว้เจ้า เพื่อสืบสานวัฒนธรรมไทย-จีน

ด้านกลุ่มอาคารในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีการเรียงตัวขนานไปกับแนวถนน เพื่อความสะดวกต่อการเข้าถึงของทั้งพ่อค้าแม่ค้า รวมถึงนักท่องเที่ยว ซึ่งความหนาแน่นของกลุ่มอาคารไม่แออัด มีสัดส่วนตัวอาคารที่ดีมีความเหมาะสม

และด้านสถาปัตยกรรม รูปร่างหน้าตาลักษณะภายนอกอาคารมีความเป็นเอกลักษณ์ไทยจีนผสมผสาน ทั้งอาคารบ้านไม้ที่เป็นไม้ล้วนทั้งหลัง ประตูบานเพ็ญไม้แกะลาย หรืออาคารไม้ผสมความทันสมัยเป็นโครงสร้างคอนกรีตตกแต่งด้วยไม้ที่ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่ยังมีบางส่วนที่เปลี่ยนแปลงจนไม่เหลือความเป็นเอกลักษณ์ไว้เลย ทั้งหน้าตาอาคาร และสีสันทันตัวของตัวอาคาร

การวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา มีข้อสรุปดังนี้

1) การตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ศึกษา

ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีวัฒนธรรม และมีความสำคัญในการค้ามาตั้งแต่เดิม เพียงแต่มีการเปลี่ยนแปลงจากตลาดน้ำมาเป็นตลาดบก แต่ยังคงยึดที่ตั้งเดิม และอาชีพค้าขายเป็นหลักดั้งเดิม โดยยังคงมีการอนุรักษ์เอกลักษณ์เดิมไว้

2) ลักษณะโครงข่ายถนน

ในปัจจุบันมีถนนสายหลักอยู่บริเวณหน้าวัดนางโน เป็นถนนทางหลวงที่จะนำเข้าสู่ถนนสายรอง ซึ่งถนนสายรองมีทั้งหมด 2 สาย คือ สายที่ 1 จะมีป้ายตลาดศาลเจ้าโรงทอง แต่เนื่องด้วยขนาดและตำแหน่งที่ตั้งไม่เป็นจุดเด่นในการเข้าสู่พื้นที่ จึงอาจมีผลทำให้ผู้ที่สัญจรโดยรถยนต์ส่วนตัวเลยทางเข้าที่ 1 และถัดมาจะมีทางเข้าถนนสายรองที่ 2 เป็นทางเข้าประตูวัดนางโนที่สามารถเข้าถึงที่จอดรถได้เลย ส่วนในด้านหน้าตลาดจะมีถนนที่เชื่อมกับถนนสายรอง 1 ตัดผ่านด้านหน้าตลาด

3) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน คือ พาณิชยกรรม ที่พักอาศัย และที่พักอาศัยกึ่งพาณิชยกรรม ซึ่งประกอบด้วยประชาชนในชุมชนทำอาชีพค้าขายเป็นหลัก และมีการพักอาศัยในพื้นที่เดียวกัน เป็นวัฒนธรรมทางสังคม หรือทางชุมชน ลักษณะไทย-จีน แบบสังเกตได้ชัดเจน

4) กลุ่มอาคาร

กลุ่มอาคารมีการเรียงตัวตามแนวขนานกับถนน รูปแบบความหนาแน่นของกลุ่มอาคารไม่แออัด มีการใช้ประโยชน์เพื่อการค้าขาย และการพักอาศัย มีการแบ่งโซนพื้นที่พักผ่อน พื้นที่ทำกิจกรรมชุมชนแยกเป็นสัดส่วน จัดโซนพื้นที่การค้าขายอย่างชัดเจน และพัฒนาพื้นที่แบบค่อยเป็นค่อยไป

5) ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ลักษณะอาคารในพื้นที่เป็นเรือนไม้ 2-3 ชั้นทั้งหมด แต่ได้เกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่ขึ้น จึงมีการฟื้นฟูอาคาร แต่ในการฟื้นฟูมีหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการออกแบบอาคารให้ยังคงมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมในพื้นที่ไว้ดังเดิม โดยลักษณะเด่นคือ ไม้เป็นองค์ประกอบประดับบานเฟี้ยมไม้แบบไทย-จีน โทนสีอาคารเดียวกัน ในส่วนของอาคารคอนกรีตไม่มีบ้างประปราย ทั้งในรูปแบบที่คงเอกลักษณ์ไว้ และในรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น

6) พื้นที่สาธารณะของชุมชน

มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำน้อย ประกอบด้วย ลานกิจกรรมออกกำลังกาย ลานกิจกรรมในร่ม ศาลาพักผ่อนริมน้ำ โดยที่ประชาชนในชุมชนเข้าถึงได้สะดวก

6.2 ข้อเสนอแนะ

สามารถสรุปข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาคำประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Environment) ตามหัวข้อ ดังนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

ผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ เป็นการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ

1) ด้านการตั้งถิ่นฐาน

ในพื้นที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานที่ควรอนุรักษ์ไว้ เพราะเดิมมีความสำคัญทางด้านการค้าโดยเรือ ชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นหลักในการตั้งถิ่นฐานทำการค้าริมแม่น้ำน้อย แม้ในปัจจุบันจะไม่มีการค้าแบบตลาดน้ำ และเปลี่ยนมาค้าขายแบบตลาดบก แต่ชุมชนยังคงวัฒนธรรมผสมผสานไทย-จีนไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมที่สืบสานไว้อย่างดี จึงมีข้อเสนอแนะได้ว่าควรมีพื้นที่จัดแสดงประวัติศาสตร์ของตลาดรวมถึงการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญกับตลาด ผู้เข้ามาใช้งานพื้นที่และนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ เพิ่มประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตลาดได้ดีมากขึ้น

2) ด้านโครงข่ายถนน

ในด้านชุมชนมีถนนสายรอง และถนนที่ตัดผ่านชุมชนเป็นซอยตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดใต้ ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย และถนนหลัก (สายทางหลวง)

เป็นถนนที่มาจากอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดในการเข้าสู่พื้นที่ โดยเมื่อมาจากถนนสายหลักตัดเข้าถนนสายรอง 1 สังเกตได้ว่าป้ายบอกทางในการเข้าโครงการไม่เป็นที่สังเกตชัดเจน จึงทำให้มีโอกาสเลี้ยวทางเข้าถนนสายรอง 1 ซึ่งเป็นถนนเส้นที่ตัดผ่านหน้าตลาด และจะมีถนนสายรอง 2 ที่สามารถเข้าทางหน้าวัดนางโนได้ โดยทางวัดนางโนได้ให้ความร่วมมือกับตลาดเปิดเป็นพื้นที่บริการจอดรถให้นักท่องเที่ยว จึงมีข้อเสนอแนะได้ว่าควรเพิ่มเติมป้ายบอกทางให้ชัดเจน เนื่องจากตลาดอยู่ติดริมแม่น้ำน้อยไม่ได้ติดถนนสายหลัก จึงไม่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก

3) ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

มีความหลากหลายผสมผสาน คือ มีการค้าขาย และการอยู่อาศัยร่วมกันได้โดยสามารถจัดกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมที่สืบสานกันมา ทั้งเชื้อสายไทย-จีน จึงมีข้อเสนอแนะได้ว่า ควรมีการจัดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสานทั้งการค้าขายและการอยู่อาศัยร่วมกัน โดยอาคารด้านล่างเป็นพื้นที่ร้านค้าที่มีการจัดสินค้าให้น่าดึงดูดสายตา นำเข้าไปใช้งาน ซึ่งมีการปรับลักษณะการออกแบบให้มีพื้นที่นั่งหน้าร้าน เพื่ออำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่อาคารด้านบนประยุกต์ใช้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับนักท่องเที่ยวในลักษณะของโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดการใช้งานทั้งกลางวันและกลางคืนด้วย สร้างกิจกรรมอย่างหลากหลายที่เอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมกับคนในพื้นที่อย่างกลมกลืน และทำให้สถานที่ที่มีความน่าสนใจส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในสถานที่

4) ด้านกลุ่มอาคาร

มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีการสร้างห้องแถวไม้ที่มีความแออัด ไม่มีช่องทางสำหรับการขนส่งสินค้า จึงทำให้ทางเดินในตลาดมีทั้งคนเดินและรถเข็น ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากมีกลุ่มอาคารใหม่เกิดขึ้นมาในพื้นที่ พื้นที่ที่มีการขยายตัวในเชิงการค้า พื้นที่เป็นสัดส่วนอย่างดี ไม่แออัด คำนึงถึงความปลอดภัยต่อการอยู่อาศัยมากขึ้น เช่น ระบบป้องกันอัคคีภัย จึงมีข้อเสนอแนะได้ว่าควรมีการออกแบบจัดกลุ่มอาคารตามช่วงเวลาการพัฒนา ทั้งระยะสั้นคือ จัดระเบียบทางเดินในตลาดให้มีทางเดินและทางรถเข็นแยกกันอย่างชัดเจนเพื่อความสะดวกปลอดภัยต่อคนใช้งานตลาด ระยะกลาง คือ จัดกลุ่มของลักษณะการค้าขายให้แบ่งเป็นโซนเพื่อให้เกิดความชัดเจน มีแผนที่แสดงการจัดโซนการค้าของตลาดแสดงอยู่บริเวณทางเข้าตลาด และระยะยาวคือ ส่งเสริมให้มีการออกแบบอย่างยั่งยืน โดยอนุรักษ์รูปแบบอาคารเดิม เพื่อให้มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน โดยมีกลุ่มอาคารดั้งเดิม กลุ่มอาคารที่สร้างใหม่ซึ่งมีรูปแบบสอดคล้องกับอาคารดั้งเดิม

5) ด้านสถาปัตยกรรม

หลังจากได้รับการฟื้นฟู และความทันสมัยที่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของรูปร่าง หน้าตาอาคารที่เปลี่ยนแปลงไป โดยลักษณะที่ดีในพื้นที่ยังคงมีอยู่ ทั้งอาคารไม้เก่าดั้งเดิม อาคารไม้ที่พัฒนาใหม่ อาคารไม้ผสมโครงสร้างคอนกรีต ที่ยังคงมีเอกลักษณ์ของพื้นที่

แต่เริ่มมีอาคารในตลาดบางส่วนสร้างอาคารพาณิชย์คอนกรีต และให้สีสันทันที่ดูฉูดฉาดไม่เข้ากับบริบทของพื้นที่ จึงมีข้อเสนอแนะได้ว่าควรมีแผนการพัฒนา กำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่ที่สร้างขึ้นให้สอดคล้องกับรูปแบบเดิม เช่น สี วัสดุ ประติมากรรม หน้าต่าง และเฟอร์นิเจอร์ รูปแบบการก่อสร้าง ให้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีรูปแบบที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

6) ด้านพื้นที่สาธารณะ

จัดสรรพื้นที่ได้เพียงพอต่อความต้องการ และกิจกรรมของคนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองได้อย่างเหมาะสม และมีความหลากหลายที่สามารถให้ประชาชนในชุมชนที่มีช่วงอายุวัยที่ต่างกันสามารถใช้งานในพื้นที่ร่วมกันได้ จึงมีข้อเสนอแนะได้ว่าควรเพิ่มพื้นที่สาธารณะให้มากขึ้นและต่อเนื่องไปกับพื้นที่ของตลาด เพื่อให้ผู้ใช้งานมีความสะดวกสบายต่อการใช้พื้นที่ในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตลาด และสามารถจัดงานกิจกรรม เทศกาลที่สำคัญจนเกิดเป็นจุดหมายตาใหม่บนพื้นที่สาธารณะ

การวิจัยด้านการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีองค์ประกอบหลักในการทำงานวิจัยทั้งหมด 6 ข้อ ได้แก่ 1) การตั้งถิ่นฐาน 2) โครงข่ายคมนาคม 3) การใช้ประโยชน์ที่ดิน 4) กลุ่มอาคาร 5) สถาปัตยกรรม 6) พื้นที่สาธารณะ ซึ่งตลาดศาลเจ้าโรงทองตั้งอยู่ในพื้นที่เดิมที่มีประวัติ เอกลักษณ์ วัฒนธรรม และสังคมของผู้คนที่อาศัยร่วมกันในพื้นที่ โดยมีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่แบบค่อยเป็นค่อยไปมาตลอดตามการพัฒนาของบ้านเมือง โดยจากเดิมใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลักเปลี่ยนเป็นใช้การสัญจรทางบก จึงทำให้ตลาดเปลี่ยนแปลงตามภูมิประเทศจากตลาดน้ำเป็นตลาดบก ซึ่งมีชุมชนบางส่วนได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงทำให้การค้าขายบริเวณริมน้ำเงียบเหงา จึงย้ายมาค้าขายบริเวณด้านที่ติดถนน โดยการใช้พื้นที่ และการทำกิจกรรมในพื้นที่เป็นรูปแบบที่ผสมผสานทั้งด้านการค้าขาย และการอยู่อาศัย ในส่วนพื้นที่จัดกิจกรรมจะเกิดความร่วมมือกันในพื้นที่ แต่ยังไม่มีการเชิญชวนคนในพื้นที่ให้ซึมซับ วัฒนธรรมของตลาดศาลเจ้าโรงทอง รวมถึงจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นเรื่อยมาทำให้เอกลักษณ์หน้าตาอาคารบ้านเรือนมีการเปลี่ยนแปลง และมีความหลากหลาย โดยมีบางส่วนในย่านตลาดเก่าที่ยังคงพยายามรักษาเอกลักษณ์อาคารไม้ และโทสนีที่ไปในทิศทางเดียวกัน แต่บางส่วนมีการสร้างอาคารสมัยใหม่ที่เป็นคอนกรีตทั้งหมด และมีสีสันทันที่ฉูดฉาดขัดแย้งกับพื้นที่ จึงได้เสนอแนะให้มีความร่วมมือกันของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคีทั้งจากคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ให้พัฒนาพื้นที่อาคารบ้านเรือนตลาดศาลเจ้าโรงทองให้ไปในทิศทางเดียวกัน สร้างแผนพัฒนาพื้นที่เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมให้กลับมาสมบูรณ์สืบต่อไป

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในขั้นต่อไป

1) พื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง เป็นเพียงพื้นที่เล็ก ๆ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นความเปลี่ยนแปลงในการใช้งานที่เกิดขึ้นจริง โดยอาจใช้การสัมภาษณ์ผู้ใช้งานให้มากขึ้น สังเกตลักษณะการใช้งานพื้นที่ตลาดในช่วงเวลาบ่อยครั้งขึ้น และศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ อีก เพื่อหาผลในด้านการใช้งานว่ามีพื้นที่สาธารณะอื่นที่คนในชุมชนตลาดเข้าไปใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2) ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม พบว่าองค์ประกอบในการออกแบบหลายส่วน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะทางกายภาพของตลาด ผู้ใช้งานเลือกใช้จากความสะดวกในการเข้าถึง ตำแหน่งที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน ใกล้กับแหล่งเศรษฐกิจ จะเป็นปัญหาและอุปสรรคในการใช้งานพื้นที่ของชุมชน เนื่องจากความแออัดของชุมชน ดังนั้นควรมีการศึกษาพื้นที่สาธารณะแห่งอื่น ๆ ทั้งในชุมชนที่อยู่อาศัยและย่านเศรษฐกิจ เพื่อหาการประเมินสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตลาดศาลเจ้าโรงทองที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมรวมทั้งสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของภาคกลาง

6.3 ข้อจำกัดในการศึกษา

1) พื้นที่ศึกษามีความหลากหลายด้านการใช้งานมาก ขาดการวางแผนรองรับการเจริญเติบโต มีการผสมผสานของลักษณะการใช้พื้นที่ เช่น ตลาด ดึงแถว โรงเรียน ร้านอาหาร ร้านค้าแม่อยู่ในสภาพแวดล้อมในลักษณะเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกันทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันแม้รูปแบบอาคารจะคล้ายคลึงกัน รวมถึงลักษณะการใช้ชีวิตที่แตกต่างในแต่ละคูหา อาจทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถกรอกข้อมูลในเชิงลึกได้ทั้งหมด

2) การเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล หลายพื้นที่เป็นพื้นที่ปิดเนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในลักษณะชุมชนบริเวณริมแม่น้ำน้อย ซึ่งบางครั้งไม่ให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูล ทั้งการไม่ใส่ใจในการเข้าไปเก็บข้อมูลของผู้วิจัย แม้ว่าผู้วิจัยจะเข้าไปขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนล่วงหน้าแล้วก็ตาม เพราะเกรงว่าการเปิดเผยข้อมูลจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนที่พักอาศัยได้ ทำให้อาจได้รับข้อมูลที่มีข้อจำกัด

3) สภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2563 โดยมีการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยในพื้นที่ศึกษา ซึ่งไม่สามารถนำผลของสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินงานก่อสร้างไปทำการวิเคราะห์ได้

รายการอ้างอิง

- Chapin F.Steward and Kaiser E.J. (1979). *Urban Land Use Planning* (4 ed.). Urbana, Illinois: Jr. University of Illinois.
- Google Developers. (2548). พื้นที่และเขต เพลิงไหม้บริเวณตลาดศาล เจ้าโรงทอง พ.ศ. 2548. เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก [http:// www.earth.google.com](http://www.earth.google.com)
- Google Developers (Cartographer). (2563). แผนที่บริเวณพื้นที่ศึกษาอำเภอวิเศษชัยชาญ. เข้าถึงเมื่อ 21 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th/intl/th/earth/>
- Henry Sanoff. (1978). *Community participation methods in design and planning* (Wiley Ed.).
- Karl Kropf. (1996). URBAN DESIGN International 1(3). เข้าถึงเมื่อ 8 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก https://www.researchgate.net/publication/248956368_Urban_tissue_and_the_character_of_towns
- Kevin Lynch. (1960). *The Image of the City* (Illustrated ed.): MIT Press.
- Saulbellow. (2560). วัดม่วง จังหวัดอ่างทอง กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดมากมายที่ควรไปสักครั้ง. saulbellow. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก www.saulbellow.org/วัดม่วง-จ-อ่างทอง
- Saulbellow. (2563a). สุดยอดวัดสวยที่สุดในโลก สวยเกินคำบรรยาย-แม่น้ำน้อย. saulbellow. เข้าถึงเมื่อ 13 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก www.saulbellow.org/แม่น้ำน้อย-จ-อ่างทอง
- Saulbellow. (2563b). สุดยอดวัดสวยที่สุดในโลก สวยเกินคำบรรยาย-ศาลเจ้าโรงทอง. saulbellow. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก www.saulbellow.org/ศาลเจ้าโรงทอง-จ-อ่างทอง
- Washington Charter. (1987). กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <http://www.icomosthai.org/charters/Washington.pdf>
- กรมการท่องเที่ยว. (2563). วัดวิเศษชัยชาญ. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา. เข้าถึงเมื่อ 8 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/4096>
- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2563). การฟื้นฟูเมือง. เข้าถึงเมื่อ 9 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก www.dpt.go.th
- กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง. (2563). โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินริมหน้าย่านกะดีจีน. กองจัด

- รูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://cmc.bangkok.go.th/bmaitev/web/uploads/38.pdf>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). อนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว. Amazing Thailand. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/อนุสาวรีย์นายดอกนายทองแก้ว>
- จันทิสรา ศิริสุนทร. (2559). ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อน้ำดื่มบรรจุขวดของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. เข้าถึงเมื่อ 7 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/2223/1/jantisa_siri.pdf
- ชนัญญ์ วงษ์วิภาค. (2549). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. ตรีชาติ เล่าแก้วหนู. (2550). แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองห้วยยอด จังหวัดตรัง. (การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เข้าถึงเมื่อ 31 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/41940>
- ทัศนัย เทพกำปนาท. (2563). เล่าสู่กันฟัง...เรื่อง “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” มิใช่ “มรดกโลก”. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก http://www.culture.go.th/culture_th/mobile_detail.php?cid=11&nid=4775
- เทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ (Cartographer). (2548). แผนที่ของเทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ พ.ศ. 2548. เข้าถึงเมื่อ 3 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <http://wisetchaichan.go.th/site/index.html>
- ธิดา สารธยา. (2529). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (เมืองโบราณ Ed. กรุงเทพฯ ed.). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- นิจ ทิพย์ธีระนันท์. (2534). กฎหมายสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เข้าถึงเมื่อ 24 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/460685>
- นุกูล ชมภูนิช. (2530). บ้านไทยเอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พจนานุกรม ไทย-ไทย เปลื้อง ณ นคร. (2550). ความหมายของสิ่งแวดล้อม. พจนานุกรมความรู้. เข้าถึงเมื่อ 11 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://guru.sanook.com/dictionary/>
- เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ. (2546). ประวัติศาสตร์บอกเล่าเมืองสงขลา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484 - 2488): คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2546). ลักษณะชุมชนศาลเจ้าโรงทองในอดีต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 21 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/Ku-research60/project-ku60/project60.html>
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2549). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแนวทางการวางผังและการออกแบบและร่างเทศบัญญัติศาลเจ้าโรงทอง เพื่อการอนุรักษ์ชุมชนและอาคารในเขตเพลิงไหม้ตำบลศาลเจ้าโรง

ทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. กรุงเทพฯ.

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2563). ตลาดบก. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 28.

เข้าถึงเมื่อ 6 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

<http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=28&chap=3&page=t28-3-infodetail07.html>

ราชบัณฑิตยสถาน. (2536). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, 2. เข้าถึงเมื่อ 15 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

<http://library.nhrc.or.th/ULIB/dublin.php?ID=7679>

วรรณิภา ศุภริยพงศ์. (2527). การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับครูระดับมัธยมศึกษา.

(วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล. เข้าถึงเมื่อ 7

สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaithesis.org/detail.php?id=44769>

วันดี พินิจวรสิน. (2561). ตลาดศาลเจ้าโรงทอง. เข้าถึงเมื่อ 21 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

<https://research.ku.ac.th/forest/OutputByPerson.aspx?ID=480171>

ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์. (2548). แนวคิดต่อบรรยากาศหลังการฟื้นฟูชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง. เข้าถึง

เมื่อ 11 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก

http://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/51/Group/Group_04/Index.htm

ศิริวรรณ ศิลภาพรพันธ์. (2553). การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา. สำนักงานนโยบายและแผน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. เข้าถึงเมื่อ 2 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก

<http://www.arch.chula.ac.th/journal/files/article/a9iJu6qXJOThu85139.pdf>

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง. (2563). ข้อมูลพื้นฐานของ อปท. จังหวัดอ่างทอง.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง. เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2563. เข้าถึงได้

จาก <http://www.angthong-local.go.th/public/>

สายชล สัตยานุรักษ์. (2536). ทางเดินปัญญาชนสยาม : จากอดีตถึงปัจจุบัน. เข้าถึงเมื่อ 9 กันยายน 2563.

เข้าถึงได้จาก [http://acrd.tu.ac.th/G-ED/GeneralEdu/tu-101/สอและเอกสารประกอบการ](http://acrd.tu.ac.th/G-ED/GeneralEdu/tu-101/สอและเอกสารประกอบการสอน/สงคมและวัฒนธรรม.html)

[สอน/สงคมและวัฒนธรรม.html](http://acrd.tu.ac.th/G-ED/GeneralEdu/tu-101/สอและเอกสารประกอบการสอน/สงคมและวัฒนธรรม.html)

สำนักงานจังหวัดอ่างทอง. (2563). แผนที่จังหวัดอ่างทอง. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา

จังหวัด. เข้าถึงเมื่อ 4 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก [http://www.angthong.go.th/atg-](http://www.angthong.go.th/atg-tour/map.html)

[tour/map.html](http://www.angthong.go.th/atg-tour/map.html)

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดอ่างทอง. (2562). ผังเมืองรวมชุมชนวิเศษชัยชาญ พ.ศ. 2562. กรม

โยธาธิการและผังเมือง. เข้าถึงเมื่อ 19 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก

<http://pvweb.dpt.go.th/angthong/>

- สุกัญญา ศุภกิจอำนาจ. (2558). อัมพวา..โมเดลสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน. เข้าถึงเมื่อ 6 กันยายน 2563.
เข้าถึงได้จาก <https://www.sarut-homesite.net/อัมพวา-โมเดลสร้างสรรค์/>
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2522). ความเป็นไปได้ในการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติ.
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เข้าถึงเมื่อ 1 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก
<https://db.sac.or.th/anthropologist/uploads/anthropologist/34/5c85e24436d06.pdf>
- สุนิตตา กลิ่นหอม. (2530). คนปลูกต้นไม้มากที่สุดในโลก. กรุงเทพฯ.
- อนุรักษ์ กาวัลย์. (2563). หนังสือวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2548). ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน : ทิศทางใหม่ของการศึกษาประวัติศาสตร์ (Vol. 1).
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.): กรุงเทพฯ.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล เพ็ญพัฒน์ โพธิ์ทอง
วัน เดือน ปี เกิด 04 ธันวาคม 2535
สถานที่เกิด อ่างทอง
วุฒิการศึกษา ปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์ วิทยาเขตศาลายา
ที่อยู่ปัจจุบัน 62 ถนนเทศบาล10 ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง
14000

